

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Факультет культури і мистецтв
Кафедра музичного мистецтва

Малиць Андріана Андріївна

На правах рукопису

**ДІЯЛЬНІСТЬ ІГОРЯ БІЛОЗІРА
У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ**

Спеціальність: 025 Музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма Музичне мистецтво
Робота на здобуття освітнього ступеня Магістр

Науковий керівник:
КАШАЮК ВІКТОРІЯ МИКОЛАЇВНА,
кандидат мистецтвознавства,
професор кафедри музичного мистецтва

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол №
засідання кафедри музичного мистецтва
від _____ 2025 р.
Завідувач кафедри

_____ І. І. Косинець

Луцьк – 2025

АНОТАЦІЯ

Малиць Андріана Андріївна. Діяльність Ігоря Білозіра у контексті українського культурного простору. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Робота на здобуття магістерського рівня зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025.

У дослідженні здійснено спробу аналізу творчості Ігоря Білозіра в контексті епохи та внеску композитора в українську культуру.

У першому розділі «Український культурний простір другої половини ХХ – початку ХХІ століть» проаналізовано основні тенденції розвитку української культури в другій половині ХХ століття. Обґрунтовано етапи розвитку культури України в період становлення держави. Зокрема, здійснено огляд на шляхи розвитку української естрадної музики.

У другому розділі «Творчість Ігоря Білозіра у контексті розвитку української культури» проаналізовано культурно-історичні умови формування Ігоря Білозіра. Досліджено інформацію про пісенну спадщину композитора та її теперішній стан. Обґрунтовано творчу діяльність та вплив Ігоря Білозіра на українську естраду. Розкрито значення мистецької позиції композитора як форми культурного спротиву та утвердження національної ідентичності.

У висновках встановлено, що Ігор Білозір став однією з ключових постатей музичного простору України в контексті своєї доби, а діяльність композитора повпливала на формування сучасної естради. Проаналізовано творчий шлях митця та з'ясовано, що композитор свідомо брав за основу народну музичну традицію, та поєднавши з сучасними естрадними елементами сформував індивідуальний стиль. Розглянуто роль ВІА «Ватра» як середовища розвитку сучасної української естради. Доведено, що творчість Ігоря Білозіра має значний вплив на сучасний культурний простір.

Ключові слова: творчість Ігоря Білозіра, український культурний простір, естрадна пісня, музична культура.

ANNOTATION

Malyts Andriana A. Igor Bilozir's Creative Work in the Context of the Ukrainian Cultural Space. A qualification academic paper presented as a manuscript. A thesis submitted for the Master's degree in the specialty 025 Musical Arts. – Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2025.

This research attempts to analyze the work of Ihor Bilozir in the context of his era and to examine the composer's contribution to Ukrainian culture.

The first chapter, "The Ukrainian Cultural Space of the Second Half of the 20th – Early 21st Century," examines the key trends in the development of Ukrainian culture during the second half of the 20th century. It substantiates the main stages of cultural evolution in the period of Ukraine's state formation and provides an overview of the development of Ukrainian popular (estrada) music.

The second chapter, "Ihor Bilozir's Creative Work in the Context of the Development of Ukrainian Culture," analyzes the cultural and historical conditions that shaped Bilozir's artistic path. The study explores the composer's song legacy and its current relevance. It also substantiates Bilozir's creative activity and his influence on Ukrainian popular music, highlighting the significance of the composer's artistic stance as a form of cultural resistance and affirmation of national identity.

The conclusions indicate that Ihor Bilozir became one of the key figures in Ukraine's musical landscape of his time, and his work influenced the formation of contemporary Ukrainian popular music. The study analyzes the composer's artistic trajectory and shows that he consciously drew on the national musical tradition, integrating it with modern estrada elements to develop his individual style. The role of the vocal-instrumental ensemble Vatra is examined as an important environment for the development of modern Ukrainian popular music. It is demonstrated that Ihor

Bilozir's creative legacy continues to exert a significant impact on the contemporary cultural space.

Keywords: Ihor Bilozir's creative work, Ukrainian cultural space, popular (estrada) song, musical culture.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТЬ.....	8
1.1 Ключові тенденції розвитку української культури в другій половині XX століття.....	8
1.2 Українська культура на етапі становлення державної Незалежності.....	15
1.3 Формування української естрадної пісні.....	19
РОЗДІЛ II. ТВОРЧІСТЬ ІГОРЯ БІЛОЗІРА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	21
2.1 Постать Ігоря Білозіра у контексті історичних випробувань української музичної культури.....	21
2.2 Культурно-історичні умови формування композитора.....	24
2.3 Композиторська спадщина Ігоря Білозіра та її вплив на сучасний український культурний простір.....	39
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. У теперішній час, коли наша країна перебуває в умовах боротьби за збереження національної ідентичності, державного та культурного суверенітету, особливого значення набуває вивчення життєвого шляху та творчості відомих постатей, які розвивали та популяризували українську музику. Одним із композиторів, чия творчість варта розгляду та глибокого аналізу, був Ігор Білозір. Твори мистця стали символом любові до України, поєднавши традиції народної пісенності та сучасні естрадні форми.

У теперішніх умовах культурної глобалізації та російсько-української війни суттєво зростає інтерес до музики національного характеру, тому аналіз творчості Ігоря Білозіра допомагає визначити роль мистця у формуванні українського культурного простору. Проте, вагомий вплив композитора на українську музичну культуру, його спадщина ще досі не досліджена належним чином. Більшість наукових робіт зосереджені на окремих аспектах діяльності Білозіра, та цілісно не аналізують творчості композитора в контексті культурних процесів другої половини XX – початку XXI століття. Недостатня кількість комплексних досліджень спадщини Ігоря Білозіра робить тему магістерської роботи важливою для вивчення в сфері музикознавства та культурології. Осмислення діяльності композитора в контексті культурного простору України дасть змогу краще зрозуміти закономірності розвитку національної музики.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у магістерській роботі запропоновано аналіз творчості композитора у контексті епохи, крізь призму історичної динаміки української культури другої половини XX – початку XXI століть.

Мета та завдання дослідження. Мета магістерської роботи – висвітлити внесок Ігоря Білозіра в українську культуру.

Завдання дослідження:

- дослідити розвиток української культури в період з другої половини XX до початку XXI століття;
- проаналізувати роль Ігоря Білозіра у відродженні національної культури;
- визначити роль композитора у системі української музичної культури;
- розкрити стильові особливості творчості Ігоря Білозіра та простежити зв'язок з українською ментальністю;
- з'ясувати значення діяльності композитора для розвитку української естрадної музики.

Об'єкт дослідження – життя та творчість Ігоря Білозіра у контексті українського культурного простору.

Предмет дослідження – внесок композитора Ігоря Білозіра у розвиток української культури.

Матеріал дослідження – нотні, аудіо- та відео- матеріали естрадної творчості Ігоря Білозіра.

Практичне значення магістерської роботи визначається можливістю подальшого використання дослідженої інформації у курсах історії естрадної музики, історії української культури, при підготовці відповідних програм з естрадного виконавства.

Апробація результатів дослідження здійснена у процесі роботи XIX Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (13-14 травня 2025 року, ВНУ імені Лесі Українки).

Опубліковано тези доповіді:

Малиць А. Ігор Білозір – композитор і реформатор української естрадної музики. *Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (13-14 травня 2025 року). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2025. С. 464 – 467. URL : <https://ra.vnu.edu.ua/naukove-tovarystvo/moloda-nauka-volyni/>

РОЗДІЛ І.

УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

1.1 Ключові тенденції розвитку української культури в другій половині ХХ століття

Український культурний простір в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття зіштовхнувся з труднощами складного та суперечливого періоду: вплив тоталітарної влади все ще був відчутний, проте з іншого боку вже почали формуватися тенденції до відродження всього українського, відновлення власних традицій та пошуку ідентичності. Культурний простір в Україні кардинально трансформувався, пройшовши шлях від обмежень та утисків радянської влади до поступового формування власної культурної політики та згодом створення незалежної держави [45].

Після закінчення Другої світової війни радянська влада поставила перед собою завдання відновлення ідеологічної чистоти. Під загрозою перебували громадяни, які бажали лібералізації культурного середовища та захоплювалися відкриттями та досягненнями західних культурних діячів. Дана ідеологічна кампанія мала на меті створити єдине культурне середовище, в якому найважливіше та вагоме місце займала б російська культура та наукові досягнення їхніх митців. В той час як діяльність українських діячів піддавалась жорсткій критиці та цензурі. Одним з таких прикладів є звинувачення в «націоналізмі» у 1951 році українського поета Володимира Сосюри через вірш «Любіть Україну». Та переслідування закінчились у 1953 році, коли помер Сталін. Українські митці були в очікуванні нових змін [45].

Якщо попередня доба характеризувалась як єдина, ідеологічно стабільна, то друга половина ХХ століття вирізнялася розмаїттям та іноваційністю [65]. Нова кремлівська влада на початку свого керування намагалася отримати широку підтримку серед народів, а особливо українців.

В країні почали масово проводитися заходи на тематику російсько-українського братерства, на святкуваннях представлялися художні твори, в яких оспівувалась комуністична партія та радянський уряд [50]. Свіжим подихом для українського культурного життя також стали такі події як III з'їзд письменників України у 1954 році та II Всесоюзний з'їзд письменників. Деякі твори, написані про раніше замовчувані теми, зокрема репресії, почали з'являтися в суспільному просторі [62]. У 1956 році відбувся XX з'їзд партії, на якому Микита Хрущов виголосив промову, яка по суті стала поштовхом до деєталінізації. Після цього в країні поступово почали відбуватися позитивні зрушення, а деякі ідеологічні засади було послаблено. Так в культурному середовищі розпочався період «відлиги» [45].

Спочатку українські діячі сприймали такі зміни обережно, та з часом доєдналися до відкритої та відвертої критики часів сталінщини. Одна із скарг, яка звучала в той час, стосувалася того жахливого становища, в якому знаходиться українська мова, значно частіше почали лунаати заклики до захисту рідної мови. Діячі науки також почали висловлювати свої скарги на рахунок жорсткого контролю з боку влади. Тому у 1957 році українські історики отримали дозвіл та зуміли заснувати свій часопис – «Український історичний журнал», а у 1959 році почала публікуватися «Українська радянська енциклопедія».

В другій половині XX століття видавалось багато журналів українською мовою, а також такі великі публікації як: «Словник української мови», «Історія української літератури», «Історія українського мистецтва» та деталізована «Історія міст і сіл України» [45]. За масову реабілітацію репресованих культурних діячів активно виступали творчі спілки, зокрема Спілка письменників України. Після з'їзду партії реабілітувалися письменники Василь Еллан, Василь Чумак, Григорій Косинка, Лесь Курбас. Також припинились переслідування та напади на Максима Рильського, Андрія Малишка, Володимира Сосюру та Олександра Довженка. В загальному в Україну мали змогу повернутись понад 65 тисяч громадян, звинувачених в

причетності до українського націоналізму [62]. За часів перебування при владі Микити Хрущова, на прохання української інтелігенції, також відбулися реабілітації незаконно репресованих жертв режиму Сталіна, першими серед яких були: Микола Скрипник та Микола Хвильовий, а пізніше і Михайло Драгоманов та Микола Куліш [45].

Та дії комуністичної влади були обережними та неоднозначними, особливо в мовному питанні. Протягом усього періоду існування СРСР керуючий режим особливу увагу приділяв саме розвитку освіти, незмінно вважаючи її одним із аспектів комуністичної ідеології [62]. Реформа освіти, запроваджена в 1958 році, зобов'язувала школярів вивчати російську мову, в той час як українська не була обов'язковою та, за правом батьків, могла не вивчатися зовсім [45].

Найбільш помітними були зміни в суспільному житті, в людей збільшився інтерес до українських культурних цінностей, частково зупинилася жорстка кампанія проти націоналізму, а темпи процесу русифікації помітно знизилися. Почали видаватися твори таких діячів, як Михайло Стельмах, Григійр Тютюнник, Олесь Гончар, в яких тема Української держави була невід'ємною [62]. В умовах комуністичної політики, культурна еліта України не припиняла своєї діяльності та намагалася різними способами творчо самовиражатися [45]. В період «відлиги» створювалися так звані Клуби творчої молоді, що ставали центральним місцем української культури та духовності. Один із перших, наприкінці 1959-го року, був заснований в Києві клуб «Сучасник» [62].

На початку 60-х років виникло нове покоління письменників, поетів та критиків, котрі намагалися зупинити значний вплив та втручання комуністичної влади у літературу та мистецтво, отримати своє право на вільне самовираження в творчості та вибороти статус головної ролі для української мови в діяльності освітніх та культурних діячів [45]. Для покоління «шістдесятників» головними ідеями та цінностями були свобода слова, торжество демократії та люди з їхніми ідеалами, що пишуть тільки про те, що

справді думають та відчують. Саме діячі цієї ланки почали шлях боротьби за оновлення суспільного ладу та намагалися відродити національну спадщину [62]. Український літературний критик Сверстюк Євген зауважував: «Шістдесятники — велике явище другої половини ХХ ст., дивне своєю появою у велику пору «відлиги» і стоїчним протистоянням неосталінізму та живучою енергією в пору лібералізації» [45].

У 1963 році в українській столиці проводилась наукова конференція, що стосувалась питань української мови та культури в загальному. Участь у цьому з'їзді брали близько 800 вчених. На заході піднімалися питання захисту рідної мови, тогочасних обмежень у її вживанні. Було проголошено вимоги із закликами українізації сфер життя республіки, а також проголошення української мови державною. Очевидно, що ці вимоги були проігноровані владою. В той час частка використання української мови в побуті та освіті поступово зменшувалась. А з середини 1960-х років почався процес згортання попередніх досягнень [62].

В загальному, мовна й культурна політика радянщини починаючи з 1930-х по 1970-ті роки виділяла ключові стратегічні напрямки в радянській Україні:

- заміна української мови та витіснення російською в ключових суспільних сферах;
- возвеличення російського імперського правління під вивіскою радянського патріотичного руху;
- створення нових публічних та медійних сфер з переважанням російських наративів;
- переслідування та боротьба з прихильниками українського націоналізму.

У «ліберальні» 60-ті роки більшість обласних музично-драматичних та оперних театрів стали спочатку двомовними, а далі — практично російськомовними [33].

Вже весною 1963-го року на території України починається новий удар комуністичних властей проти «сумнівних» діячів, митці піддавалися критиці,

а в столиці розпочалися нові арешти. Такі дії партійного керівництва дали зрозуміти, що період «відлиги» закінчився [45]. Почала посилюватися політизація процесу виховання школярів та молоді, а також централізація управління навчальним процесом. Головною проблемою освітнього процесу в Україні залишалася русифікація, а українська мова витіснялася з навчальних закладів [4]. Проте українське мистецтво продовжує розвиватись.

У повоєнний період розвитку в архітектурі зберігся принцип регулярного планування забудови міста. Під час будівництва адміністративних споруд використовувався пишний декор, який інколи нагадував театральні декорації. На жаль, тогочасним митцям довелося відмовитися від національних традицій, тому поступово втрачалась самобутність архітектури.

Театральне мистецтво розвивалося в кращих традиціях 20-30-х років, а продовжили дану справу такі діячі, як Василь Василько, Гнат Юра, Володимир Скляренко, Мар'ян Крушельницький, Борис Тягно та Доміан Козачківський [45].

В культурному процесі 50-60-х років музична діяльність розділилася: з одного боку звучала офіційна музика, написана на «соціальне замовлення», а інша ґрунтувалась на протиставленні. Представниками другої художньої системи були: Леонід Грабовський, Борис Лятошинський, Володимир Загорцев та Валентин Сильвестров. На території України почали свій шлях музичні колективи, як «Думка», «Трембіта», Український народний хор, організований Григорієм Верьовкою.

Хорова музика була представлена іменами Володимира Зубицького, Лесі Дичко, Ігоря Шамо та Олександра Яковчука. Віталій Губаренко, Євген Станкович та Мирослав Скорик поширювали нові різновиди симфонічної музики [45].

Від початку 1970-х років була розгорнута цілеспрямована політика русифікації, що супроводжувалася встановленням жорсткого контролю у сфері суспільних та гуманітарних наук [5]. Усі наукові часописи Української держави перекладені російською, а наукові монографії майже не публікуються

українською мовою. У 1970-х роках були впроваджені правила, за якими всі наукові роботи в СРСР мали видаватися та публічно захищатися російською, а вчені ступені підтверджувалися в московському ВАКу [33]. Однак ця політика зустріла активний спротив [5]. Ще за часів «відлиги» почало виникати таке явище як «дисидентський рух», погляди та переконання учасників якого не співпадали з представниками керуючої влади [8]. Почали поширюватись різні форми протестної діяльності та боротьби за культурні, національні та політичні права: подання петицій, поширення літератури у форматі самвидаву, організація демонстрацій та страйків, а також створення нелегальних політичних об'єднань. Першими матеріалами українського самвидаву в 1960-х роках був щоденник та останні твори Василя Симоненка. Також у 60-ті роки ХХ століття ряди дисидентського руху поповнилися віруючими громадянами, які належали до греко-католицької церкви, яка на той час була під забороною. Протягом 1965-1966 років державою покотилася хвиля чергових репресій: проводились арешти українських діячів, з видавництв та бібліотек вилучалась література патріотичного характеру, а також продовжилась боротьба з українським націоналізмом. На цьому фоні, в країні почали виникати підпільні організації та гуртки, які діяли зокрема у Львові та Києві. Доба 1960-1980-х років була сповнена протиріччями та труднощами, що, очевидно, позначилося на становищі української освіти, мистецтва та літератури. Знизилась чисельність викладання української мови в закладах освіти. Та були митці, які навіть у складних умовах русифікації творили та підтримували дух народу: Григорій Тютюнник, Михайло Стельмах, Роман Іванчук, Ліна Костенко та Олесь Гончар, національні традиції продовжували такі колективи, як Державний хор ім. Григорія Верьовки та хорова капела «Думка».

Важливо відмітити і розвиток кінематографу в другій половині ХХ століття, в час якого сформувався такий напрям, як українське поетичне кіно. Прикладом є стрічки «Камінний хрест» (Леонід Осика), «Криниця для спраглих» (режисер Юрій Іллєнко, сценарій Івана Драча), «Тіні забутих предків» (Сергій Параджанов), «Вавилон ХХ» та «Білий птах з чорною

ознакою» (Іван Миколайчук). Навіть під негативним впливом правлячої системи культурний процес в Україні не припинявся, а українські митці та діячі зробили визначний вклад в скарбницю рідної та світової культури [62].

В складному становищі перебувало до кінця 80-х років XX століття українське телебачення, маючи всього один телеканал – УТ. Телебачення України не мало значної популярності серед суспільства, адже через політичні обмеження було загнане в рамки. Незначне фінансування, значно гірше технічне обладнання впливало на якість роботи та зробило його провінційним та другосортним на фоні центральних московських телеканалів. Кінознавиця Людмила Новікова виразила свою думку на рахунок українського телебачення часів радянщини: «Київська телестудія виглядала бідним родичем потужного, обладнаного найповнішим устаткуванням (московського) комплексу “Останкіно”. Всі корпункти за кордоном належали “старшому братові” й міжнародні новини формувалися в москві, тоді як республіканські телекомпанії мали послуговуватися вторинними матеріалами. Хоча у 60–80-і роки УТ мало власний телеканал, воно фактично калькувало російські взірці й часто послуговувалося російською мовою, не маючи ані власного обличчя, ані стилю. Та навіть копіювання було часто-густо блідим через брак сучасної техніки, коштів і сильних фахівців, яких ЦТ перебирало до свого штату» [33].

У трохи кращому становищі в плані культурного матеріалу знаходилося Українське радіо. Ідеологічно сумнівні твори ніколи не потрапляли в ефір, проте радіо було майже цілком україномовним. Можна було почути аудіо-записи з концертів та постановок в київських театрах, студійні записи академічної, естрадної та народної музики українських виконавців [33].

У 1970-1980-х роках спостерігалось значне розчарування в соціалістичних ідеях, а офіційна культура спричинила дискредитацію панівної ідеології. Зріс інтерес українського суспільства до нетрадиційних культурних проявів, а також західного способу життя та мислення. Ці процеси зумовили трансформації в образотворчому мистецтві, музиці та кінематографії. Поступово виникли умови для відродження української культури в 1990-х

роках. До провідних напрямків оновлення та подальшого розвитку української культури належать осмислення проблем буття особистості, нації та держави; збереження та модернізація національних традицій відповідно до викликів часу, активізація культурного діалогу на міжнаціональному та міждержавному рівні, утвердження глибокого патріотизму, а також усвідомлення української нації, її державності та культури у світовому історичному процесі [5].

Аналізуючи розвиток культурного простору в останні десятиліття існування СРСР можна припустити що в період «перебудови» вже сформувалося відмінне суспільство від того, яке у 20-ті та 30-ті роки стало жертвою совєтизації. Так, внаслідок пришвидшеної урбанізації, відсоток міського населення значно зріс, а його більшість складали етнічні українці. Процеси соціальних та економічних змін запустили модернізацію суспільства, на думку деяких істориків: «Україна стала сучасним, модерним суспільством у 20 столітті, модернізація відбулася в радянські часи: майже 100% грамотність, потужна індустрія, космічні програми, потужна освітня система, сучасні кордони. Подобається це комусь чи ні, але історія у нас така: модерною нацією українці стали за радянських часів. Це не оціночне судження, це констатація очевидного факту» [33].

1.2 Українська культура на етапі становлення державної Незалежності

Розпад комуністичної системи та крах Союзу ознаменували нову історичну добу не тільки в суспільних, культурних та економічних процесах України, а й цілого світу. Поява суверенної держави в центрі Європи тільки посилила інтерес інших країн до історії України, її політичного та національно-культурного відродження. Ідея концепції національної культури, яку розробив Михайло Грушевський втілилася в умовах розбудови Української держави. Концепція Грушевського будується на самобутності українського народу [45].

Проголошення незалежності України дало поштовх до створення й розвитку власного культурного середовища. Нові тенденції зокрема стосувалися національної та історичної пам'яті, питання української мови, а також поширення досягнень діячів української культури по країні та за її межами. Було видано безліч книг для шкіл та вищих навчальних закладів на українську тематику, в яких були підняті питання щодо української культури та її історичного розвитку. Надважливу роль у процесі відродження національної свідомості відіграли Михайло Драгоманов, Володимир Винниченко, Наталія Полонська-Василенко, Дмитро Дорошенко, Володимир Антонович, Іван Крип'якевич та Іван Огієнко. У 1989 році у Львові відбулась важлива подія в контексті розвитку національної свідомості: Науковим товариством ім. Тараса Шевченка перевидано «Енциклопедію українознавства». Це фундаментальна робота, в якій зібрані історичні та політичні події, важливі факти культурного розвитку українського суспільства з давніх часів та до 1960-х років [62].

В добу національного відродження українська культура перебуває в умовах жорстокої конкуренції, адже перебуваючи під обмеженнями та цензурою інших держав мала значно обмежений простір для розвитку, що вплинуло на її теперішній стан [45]. Та тепер українці мали змогу ознайомитись з творами талановитих поетів та письменників, художників, композиторів, мистецтвознавців та літературознавців, творчість яких в період репресій була під заборонаю: Валер'ян Підмогильний, Євген Плужник, Олег Ольжич (Кандиба), Олена Теліга, Олександр Олесь, Василь Барвінський та Олександр Кошиць [62].

Для відродження української державності насамперед було реформовано освітній процес, який спрямували на розвиток і виховання українських громадян [45]. У листопаді 1993-го року було затверджено програму про освіту «Україна – XXI століття», яка мала на меті кардинально реконструювати систему української освіти для піднесення до міжнародного рівня [62]. Відповідно до реформи, заклади освіти ввели в процес своєї роботи елементи

народної творчості та етнографії, у школах організовані куточки народного побуту, а шкільні бібліотеки наповнилися українськими книжками з мови і літератури, історії, культури та мистецтва. Свята української мови стали традицією. В закладах вищої освіти оновили структуру та навчально-виховний процес, надавши більшого значення таким дисциплінам, як історія України, історія української культури та народознавство [45].

Особлива увага приділялася збереженню культурних та історичних пам'яток, охороною яких займалася не тільки держава, але й громадські організації, зокрема Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, створене у 1996 році. Авторитетним науковим центром в Україні, який співпрацював із зарубіжними центрами, залишилася Академія наук [62].

Україна розпочала міжнародну співпрацю, завдяки якій тепер має змогу набувати та обмінюватись досвідом з іншими країнами, отримати доступ до сучасних технологій, а також інвестицій для покращення та розвитку українського освітнього процесу та якісної підготовки майбутніх спеціалістів [45]. Все активніше стали розвиватися міжнародні зв'язки України у культурній галузі, було підписано десятки угод про співробітництво, зокрема з організаціями української діаспори [62]. Та у сфері освіти досі присутні недоліки такі як, низький рівень оплати викладачів, що призводить до зниження престижності наукової праці та втрату кваліфікованих працівників [45]. Негативною складовою є і невідповідність матеріальної бази освіти до тогочасних суспільних потреб, а також загострення кадрової проблеми.

Процеси в галузі літератури в той час були досить суперечливими: відомі діячі (Валерій Шевчук, Оксана Забужко, Іван Драч) продовжували творити, та паралельно почали з'являтися твори молодих літераторів, розквітали такі жанри, як детектив, фантастика та любовно-авантюрний роман.

З 1990 року для українського кінематографа розпочався складний період, адже виробництво стрічок скоротилося у 10 разів. Та не зважаючи на це були і здобутки: фільм «Лебедине озеро. Зона» Сергія Параджанова та Юрія Іллєнка вперше в історії української культури отримав нагороду Канського фестивалю.

В Україні про себе стало заявляти таке культурне явище, як молодіжна субкультура. Почали проводитись виставки, гастролі, а також молодіжні конкурси та фестивалі. Суспільне життя та культурний український процес у перехідну епоху розвивався неоднозначно. Виникли нові цінності та переконання, а наука, освіта та літературно-художнє мистецтво поступово пристосовувалися до нових умов та викликів [61].

Сучасне мистецтво активно перегукується та тяжіє до діалогу зі світовим художнім продуктом, знаходиться у постійних творчих пошуках нових засобів виразності та новацій. В наш час, поглиблюється поділ української культури, на елітарну, яка позиціонується як мистецтво для «інтелектуалів» та масову, тобто спрощену для суспільства. Культура сучасної України вирізняється зміною ціннісних орієнтирів і духовних пріоритетів, переосмисленням національної історії, утвердженням ідентичності українського суспільства, активізацією та посилення ролі релігійного життя. Важливими тенденціями виступають модернізація системи освіти з орієнтацією на інтеграцію у міжнародний освітній простір, поступовий розвиток провідних наукових напрямків та активні процеси культурної глобалізації.

Період кінця XX – початку XXI століття позначився як новий, якісний етап у розвитку українського мистецтва, що виявляється у збереженні традицій та детальнішому осмисленні значення художньої спадщини; прагненні до новизни та експериментів, оновленні мистецької мови, її жанрової, тематичної та образної складової; збагаченні репертуару творами світової класики та сучасних мистецьких здобутків. Важливими рисами даного відрізка часу є орієнтація на нові та ідеологічно вільні форми організації культурного життя, створення нових творчих колективів, поява іноваційних мистецьких явищ. Та водночас простежується прагнення інтеграції у світовий культурний простір за умови збереження національної самобутності [65].

Незалежність Української держави стала запорукою вільного розвитку національної культури. Та досі розвиток культурного осередку потребує протекторату з боку держави для створення передумов задля суспільного

прогресу. У ХХІ столітті українські діячі мають ставити собі за мету – продовження відновлення духовно-культурної та морально-етичної складової розвитку нашого народу [45].

Зміни суспільних орієнтирів у сучасній українській культурі розпочалися ще за часів «перебудови». Все частіше стали переосмислювались власні надбання та історія, а митці повертались до національних культурних витоків. В загальному роки перебудови, а також перші часи незалежності країни визначались очікуваннями кращого, вірою у самодостатність українського народу та відродженням національної культури. Суспільство поступово почало змінюватись, поділившись на частини: одні віддавали перевагу соціалістичним цінностям, а інші орієнтувалися на західноєвропейські пріоритети. Більшість громадян після проголошення незалежності усвідомили всю важливість національної культури як основи для формування державності. Саме тому активізувався процес повернення до історико-культурної спадщини [44].

1.3 Формування української естрадної пісні

Особливості української естрадної музики в 50- 60-ті роки ХХ століття визначили перспективи її майбутнього розвитку як національного виду музичного мистецтва, в якому поєднувались традиційні прийоми виконавства з елементами західної культури. Виникали нові естрадні жанри, які суттєво вплинули на роботу композиторів академічного напрямку, внаслідок чого відбулася жанрова переорієнтація. Характер української пісні змінювався й на довгий період визначив умови формування вокально-ансамблевого стилю в естраді. Писали та створювали різноманітний матеріал для творчих колективів та сольних виконавців Володимир Івасюк, Степан Сабадаш, Анатолій Пашкевич. Були популярні вокально-інструментальні колективи «Смерічка», «Кобза», «Мрія», «Світязь» та «Водограй». Основу їхньої творчості складав аналіз принципів сучасного формотворення та джазової імпровізації.

Наприкінці 1970-1980-х років активізувалося проведення музичних фестивалів та конкурсів, що сприяло популяризації української пісні. Музичне життя того часу можна охарактеризувати як запозичення стилів, ритмів західної музичної культури та їх пристосування до національної музичної творчості. Та упродовж 1960 – 1980-их років в українській естраді простежувались народнопісенні настрої, що стало показником збереження національної своєрідності української пісні [31].

На території України джазове мистецтво набуло широкої популярності починаючи з 1970-х років: створювалися аматорські та професійні ансамблі та оркестри, проводилися джазові фестивалі. Популярними були джаз-оркестри «Дніпро», «Зелений вогник», оркестр Київського державного цирку, а також ансамблі «Свічкове число» та «Арніка». Серед музикантів стало популярним використання різноманітних художніх прийомів: обробка народної пісні з елементами джазової гармонії або додавання джазового ритмічного малюнку в українські твори. У творах української естради також широко використовувались ритмо-гармонічні елементи популярних західних стилів, таких як рок-н-рол або твіст («Червона рута», «Водограй» Володимира Івасюка). А ритми року та джазу вміло поєднувалися з коломийковою ритмікою та посприяли збереженню вираженого національного колориту. Написані в кінці XX століття, ці українські пісні і досі залишаються популярними серед суспільства.

В українській естраді органічно поєдналися елементи народної інтонації та західної поп-культури, що визначило шлях її подальшого розвитку та забезпечило національну своєрідність. Сучасну ж мистецьку ситуацію в нашій країні можна охарактеризувати як співіснування шоу-бізнесу нової хвилі та традиційної української естради [31].

Вище наведені процеси розвитку українського культурного простору створили передумови для появи та діяльності нової генерації митців, серед яких важливе місце належить Ігорю Білозіру.

РОЗДІЛ II.

ТВОРЧИСТЬ ІГОРЯ БІЛОЗІРА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

2.1 Постать Ігоря Білозіра у контексті історичних випробувань української музичної культури

Велика війна, яку зараз веде український народ проти російських окупантів, змусила громадян задуматися, повернула до витоків національної пам'яті, стала поштовхом до переосмислення власної історії, посилила інтерес до культури та духовних основ української нації. Тому зараз нам як ніколи важливо згадувати та пам'ятати видатних діячів освіти, письменників, музикантів, вчених, священників, яких свого часу, протягом кількох століть, знищувала російська каральна система. Духовна спадщина України, в тому числі і музична творчість, постійно піддавалась тиску з боку царської влади, а потім і комуністичної. В першу чергу митці знищувались фізично, а для інших створювались умови, при яких в межах російської імперії розвивати свій потенціал могли лише громадяни, які беззаперечно ідентифікували себе з

російською культурою. Різноманітність української культури цілеспрямовано викривлювалась, а вся її сутність зводилась до примітивних стереотипів. При цьому, твори українських композиторів та популярні пісні відверто крали та приписували російським авторам [70].

Музикознавиця Любов Кияновська подає аспекти руйнування росіянами української музичної культури, наводить факти фізичного переслідування та знищення талановитих українських музикантів. Розпочинає Л. Кияновська ще з доби руйнування Запорізької Січі, у зв'язку із чим варто пригадати Максима Березовського. Дослідники досі сперечаються, чому композитор так рано пішов з життя, але те, що російська влада посприяла завершенню земного шляху Максима Березовського, важко заперечити. Відразу після смерті митця його музику викреслювали з концертного та церковного обігу. Зараз можна лише припустити, які шедеври втратила українська культура, адже навіть за своє коротке життя М. Березовський створив геніальні речі (перша опера композитора «Демофонт», перша скрипкова соната та духовний концерт «Не отвержи мене во время старости», три симфонії та ін.).

Наступним композитором з непересічним талантом, який творив на рівні з європейськими митцями того часу та став жертвою царського режиму, є Артемій Ведель. Відомий своїми духовними концертами на тексти псалмів та «Херувимськими» у 1799 році був заарештований та оголошений божевільним за наклепом. Лише за декілька днів до смерті композитора відпустили з лікарні для психічно хворих до батьківської хати [70].

Попри заборони і цензуру українське мистецтво продовжувало розвиватись. Та комуністична влада, що окупувала Україну прийняла рішення жорсткого знищення представників національної української культури. Жертвою терору став український композитор, автор сотень обробок народних пісень Микола Леонтович. Автор відомого на весь світ «Щедрика» був підло вбитий чекістом Афанасієм Гриценком за дорученням більшовиків 23 січня 1921 року. А після 1930 року сталінська влада продовжила знищувати художників, письменників, акторів та музикантів. Цей період пізніше отримав

назву – «Розстріляне Відродження». Його жертвою став і мистецтвознавець, бандурист та композитор Гнат Хоткевич. Саме Хоткевич створив нову конструкцію бандури, заснував Гуцульський театр, а твори композитора написані нарівні з європейськими. Та у 1938 році Гната Хоткевича було звинувачено за контрреволюційну діяльність, а через тиждень розстріляно.

У 1938 також було знищено українського співака, актора, диригента та композитора Василя Верховинця. Василь був автором оригінальної системи розвитку дітей України через танець. Та композитора звинуватили у шпигунстві на користь Польщі та розстріляли у Києві [70].

Після смерті Сталіна СРСР нібито відійшов від практики фізичного знищення, хоча жорсткі репресії проти національної інтелігенції та митців тривали. Так сталось із Володимиром Івасюком, самогубство якого інсценізували у 1979 році. Ще навчаючись у Львівській консерваторії Івасюк здобув світову популярність завдяки відомим хітам: «Червона рута», «Я піду в далекі гори», «Водограй» та «Балади про мальви», а похорон композитора перетворився у багатотисячну маніфестацію українського народу.

Навіть після проголошення Незалежності український музикант не міг почуватися вільно у своїй державі. Цей факт підтверджує трагедія Ігоря Білозіра. Автор численних пісень («Мамина світлиця», «Пшеничне перевесло», «Весільний марш» та «Коханий») та керівник гурту «Ватра» був тяжко поранений любителями російської музики 8 травня у Львові недалеко від кав'ярні «Цісарська кава», внаслідок чого помер 28 травня в лікарні [70]. «В мене перед очима стоїть останній день, коли його побили. Я був в тому товаристві, на літньому майданчику біля «Цісарської кави», – розповів поет Олесь Дяк. – «Знову ж таки товариство. Йому потрібне було спілкування, але, як правило, в таких товариствах постійно чаркуються. Я побув годину-дві і пішов. Це була восьма вечора, а трагедія сталася десь опівночі. Ігор ніколи не мав потреби вступати в конфлікт, хоч і був дуже ранимим та міг легко емоційно вийти з себе, але завжди перший мирився. Просто тоді хлопці, які добре хильнули, почали суперечку із хлопцями, які сиділи за сусіднім столиком, а

Білозір став і намагався загладити конфлікт. Отак і вийшло, що він залишився крайнім. Коли словесна суперечка закінчилася на рівні національної культури (бо там сиділи діти і нащадки енкаведистів, в тому числі і син генерала міліції), а Ігор відійшов на сто метрів якраз до дверей нинішньої обласної прокуратури, його наздогнали і жорстоко побили. Той, хто найбільше накаламутив в тому товаристві, просто втік, і Білозір залишився сам», – розповів Олесь Дяк [22]. У 2021 році виконавиця Оксана Білозір написала в соцмережах: «Ігор був убитий у часи незалежної України у своєму рідному Львові за свою ж пісню українською мовою». Ця трагедія у Львові стала приводом до активних дій у питанні функціонування української мови, патріотичні організації відновили свою діяльність з новою силою. А у російських засобах масової інформації тим часом почали розпалювати антиукраїнську позицію. Там запевняли, що композитора побили за те, що він виконував нібито пісні російською, а не українською, та це зовсім не відповідало реальності [25].

Перелічуючи факти знищення українських музикантів в різні часи, авторка статті дійшла до важливого висновку: «Ця стаття – не просто нагадування про трагічні сторінки музичної історії України, це ще й пересторога для сучасників, що може чекати нас, наших дітей і внуків за будь-якої форми примирення з тими, хто бажав би стерти українців і українську музику з лиця землі» [70].

2.2 Культурно-історичні умови формування композитора

80-ті роки XX століття охарактеризовують, як період з політичними та соціальними потрясіннями. В свою чергу суспільство відреагувало на ці зміни, а культура та мистецтво почали змінюватися. Не ідеально, але поступово відбувався перехід до засад демократії. Руйнувалися основи пострадянської естради, а на її ґрунті формувалася національний шоу-бізнес. Відкривалися нові профільні естрадні заклади, які активно готували фахівців.

Згадуючи питання занепаду естрадної музики в кінці 1980-х – на початку 1990-х років, варто згадати причини, які пришвидшили процес, витoki якого сягають ще 1970-х років. Через те, що в українську естраду проникли нові музичні напрямки, такі як рок-н-рол, істотно почала змінюватись змістовність творів. Країни Європи тоді охопила нова хвиля – музична течія «диско», яка виділялася настирливою ритмічною пульсацією та була орієнтована на масового слухача (гармонія та мелодія тут відходили на задній план). Тому наприкінці 1980-х років більшість популярної естрадної музики змістилася у бік примітивних творів, що сформувало спотворене уявлення про світову естраду того часу [54].

Одною із причин відставання естрадних колективів став дефіцит музичної електроніки, що безпосередньо впливав на якість звучання – ключову особливість вокальної естради. Якщо в період домінування акустичних інструментів естетика звучання оркестру залежала лише від акустики залу, то сучасна естрадна музика вже немислима без електронного інструментарію, складовою якого є звуковідтворююча апаратура. Саме тому звукорежисери та звукотехніки сцени поступово перетворилися на повноцінних творчих учасників будь-якого сучасного естрадного колективу.

Те, як керівництво країни неохоче підтримувало впливи західної культури на естрадне мистецтво, спричинило у 1980-х роках рух «квартирників». Це були концерти, організовані в домашніх умовах з малою кількістю слухачів та незначним використанням інструментів [54].

Після здобуття Україною незалежності 1991 році, російська музика все ще кількісно переважала. Українська естрада до кінця 1990-х років діяла та при цьому керувалась досвідом попередніх поколінь, поступово руйнувалась її стара «інфраструктура». Нові поняття, такі як : «шоу-бізнес», «менеджмент», «зірка естради», «продюсер» та «рекордингова студія» почали використовуватися у спілкуванні. Українські артисти, отримавши самостійність і свободу від стороннього культурного впливу, почали розвивати естрадну культуру України. Виникло чимало рекордингових компаній,

радіостанцій та творчих агенцій. Все більше проводились фестивалі та конкурси («Мелодія», «Таврійські ігри», «Пісенний вернісаж», «Червона рута», «На хвилях Світязя»), а також на телебаченні з'явилося більше музичних програм («Шлягер», «Пісня року», «Національний хіт-парад» та інші). Українська естрада цього періоду вирізнялася яскравим розмаїттям і жанровою різноплановістю мистецького життя. Та часто український ринок захоплювався представниками російської естради, які поширювали свій вплив на наш медійний простір. Українські виконавці опинилися на роздоріжжі: співпрацювати з російськими агенціями чи залишатися вірними національній ідентичності та творити українською мовою [54].

У цьому контексті особливої уваги набуває постать Ігоря Білозіра – композитора, який усвідомлено обрав шлях творення українською мовою, утверджуючи національні ідеали та духовні цінності у своїй творчості.

«Він любив «Бітлз», українську народну пісню, казки та, зрештою, і саме життя. Любив ніч, «коли затихне весь енергетичний бруд денного міста». Тоді сідав за рояль, який колись стояв у холі готелю «Жорж», і починав музикувати...» - так описував Ігоря Білозіра відомий музикознавець, композитор та громадський діяч Михайло Швед [24]. Український композитор Ігор Білозір народився та зростав в містечку Радехів (Львівщина). У школі вже старався писати музику, організував невеликий шкільний ансамбль, а також грав на весіллях [25]. «Після закінчення Львівського музичного училища туди ж (в Корчинську середню школу) скерували на практику Ігоря Білозіра. Перед нами постав стиляга: довге волосся, розкльошені штани, весь такий вільнодумний... Прийшов і запалив нас усіх. При ньому в нашій школі був найсильніший естрадний ансамбль. Спочатку солісткою була моя сестра Леся Коваль, потім стала Оля Круглова. Я була солісткою вже пізніше. На виступах ансамблю я сиділа і мліла від зачарування. Почути українську народну пісню в естрадному виконанні, та ще й укладену в чотири голоси...» - розповіла про молодість Ігоря Ярина Кубай [67].

Композитор Ігор Білозір від початку своєї творчості відчував та любив український народ, пісні були зрозумілими та близькими кожному. Попри це, Білозір стикнувся з невдоволенням з боку влади, яка завжди ставилася до нього з обережністю, критикувала та обмежувала його діяльність: відміна концертів, звільнення з роботи та вилучення сумнівних творів [24]. Молодим, композитор Ігор Білозір, був одержимим, безкомпромісним та дуже амбітним, ніколи не піддавався на штучність чи синтетичність [67]. Вперше професійно записала Ігоря Білозіра – редакторка музичних програм Марта Кінасевиц. На Львівському радіо у 1986 році перші пісні Білозіра зазвучали у програмі «Мандрівний меридіан» [25]. «Співати в Україні — значить бути українцем. Наш співучий народ завжди вважав: вище пісні може бути лише молитва! Ігор це розумів, як талановитий посланець Господній і як свідомий патріот рідної землі. Я вбачав в особі Білозіра серйозного композитора, здатного писати широкі музичні полотна, класику. Класична музика — вищий ступінь мистецтва, вона наповнює людину справжнім відчуттям свята життя, робить кожного шляхетнішим, добрішим і мудрішим. Недаремно хтось з великих сказав: «Музика змушує блискати наші душі». Популярні Ігореві пісні давно глибоко осіли в душах мільйонів, мені видавалося, що настав час йти далі. Якось сказав йому: «Пісні твої надзвичайно гарні, вони актуальні, але ця музика є розважальною, для ніг, для танців. Варто би писати щось складніше: симфонії, сюїти, сонати, етюди, ноктюрни, фантазії, духовну музику. Запитання залишилося риторичним. Він не перечив, хтосна що було в його мелодійному серці, які скарби він міг ще написати і подарувати світові». 1990 року Ігор завітав у Тернопіль. Зібралися найвірніші друзі. І майже до світанку слухали щойно записану пісню «Встань з колін, народе мій!» на вірш Петра Запотічного. Наступного дня гуртом пішли на Співоче поле, де проходив мітинг на підтримку виходу Литви із радянського союзу. Його всі вітали, відразу запросили на сцену і повідомили: «З нами Ігор Білозір!» Він не був готовий до цього, все сталося досить швидко. Ігор ледь не розгубився, адже ніколи не виступав на політичних мітингах. Врятувала аудіокасета з піснею,

яку мав у кишені. Вийшов на багатотисячне велелюдне віче і мовив: «Ніколи не вважав себе політиком, тому краще вам заспіваю. І ви все зрозумієте». Ігоря і його пісню підтримали вулканом оплесків. Ще б пак: з нами Білозір, і нам нічого не страшно, нам усе під силу. Народ і його пісні — єдині!» - розповів про події того часу художник Дмитро Стецько [27].

Образ Ігоря Білозіра має певну схожість з Володимиром Івасюком, адже ще за життя почав формуватися статус «культурного героя», котрий після трагічної загибелі трансформувався у «співця, що віддав життя за пісню, душу народу» [24]. Творчу діяльність композитора часто називають – «недоспівана пісня». Адже скільки б мюзиклів, мелодій до віршів чи вистав, а можливо і оперет (Ігор починав працювати в цьому напрямку) міг би ще написати композитор, якби не трагедія [25]. «Він приїжджав до мене в гості до Києва. Був відкритим і щирим, мав надзвичайно позитивну енергію. Після першої ж зустрічі ми стали вірними друзями, я знайшов у ньому споріднену душу, однодумця. У моєму житті подібне сталося вдруге, після зустрічі з Володею Івасюком. Ми дуже любили Україну, українську музику, рідну пісню. Про її долю розмовляли і переживали цілодобово, кожним вдихом і видихом. Нині складно сказати, як сталося, що не написали ми з ним жодної пісні... Як і всі молоді люди, про те не думали: як не сьогодні, то завтра чи післязавтра напишемо щось; адже часу попереду так багато, чого поспішати. То були найкращі роки» - розповів Юрій Рибчинський [27].

У 1977 році, ще будучи студентом Львівської державної консерваторії імені Миколи Лисенка, Білозір створив вокально-інструментальний ансамбль [24]. Працюючи на автобусному заводі у Львові, Ігор Білозір відновив там самодіяльний колектив «Ритми Карпат». А коли у філармонії розпався ВІА «Ватра» (попередня назва – «Ровесник») під керівництвом Івана Поповича, композитор разом із хлопцями з заводу пройшли відбір суворої ради на чолі з тодішнім директором Львівської філармонії Миколою Кулієм і зайняли вакантне місце [25]. «Він сподобався директору Львівської консерваторії Миколі Кулію своїм репертуаром та якістю виконання, особливо ансамблевим

вокалом. Ігор мав прекрасний тенор, такий ліричний, світлий. Він не любив сирівцю, наполовину виконаної роботи», - розповів учасник ансамблю, а також соліст Львівської філармонії Маркіян Шуневич [67]. Колектив Львівської філармонії розпочинав без забезпечення: не було костюмів, інструментів та грошей. Та згодом ансамбль став впізнаваним та популярним серед народу, почалися гастролі не тільки в країні, а й за її межами [25]. Виникла нова «Ватра» під керівництвом Ігоря та Романа Лозинського. «Створилося таке творче ядро, абсолютно юнацьке, яке з великою вірою і надією в щось добре почало співати. Ми зійшлися на народній пісні, любов до неї нас об'єднала, а разом з тим хотілося її популяризувати, бо тоді ми фізично відчували брак українського в ефірі. Пішов перший поголос, перші концерти самодіяльності – і ми почали відчувати, що переростаємо зі самодіяльного колективу у професійний. Ігор був надзвичайно вимогливим до вокалу – голос мав бути правдивим і, напевно, досі в українській естраді такого вокалу немає, який створив Білозір. А я був прихильником більш сучасних течій, і ми на цьому фоні почали експериментувати», – згадував музичний керівник ансамблю Роман Лозинський. Колектив Львівської філармонії розпочинав без забезпечення: не було костюмів, інструментів та грошей. Та згодом ансамбль став впізнаваним та популярним серед народу, почалися гастролі не тільки в країні, а й за її межами [25].

Гурт «Ватра» вважався одним із найпопулярніших колективів на початку 1980-х років. Колектив здобував звання лауреата та дипломанта різноманітних пісенних конкурсів та фестивалів, здійснював велику кількість записів пісень на радіо та телебаченні, а в суспільстві та пресі точилися дискусії щодо творчості ансамблю [24].

«У 1980 році Ігор Білозір разом з новим складом «Ватри» радикально змінює її репертуар. Зі сцени звучать написані Ігорем пісні: «Перший сніг», «Пшеничне перевесло», десятки інших» - зазначив Андрій Кучерепа. Композитор висвітлював у своїх піснях те, що було важливим для нього, турбувало й надихало. У піснях «Перший сніг», «Квіти у росі» передані

ліричність та закоханість, а родинні почуття відображені у творах «Мамо, ваші діти, як птиці» та «Ніби вчора, моя мамо, ви мене будили рано». Були в композитора і пісня про батька – «Над рікою, ранньою весною батько лан засіяв» та «Батьківське жито». У пісні «Понад рікою ранньою весною лан засіяв син» помічаємо (враховуючи попередні пісні) тему протяжності життя: від батька до сина, фон – лан та пшениця. Мелодійність пісень Ігоря була наближена до народних. Твори так само були побудовані на трьох акордах: тоніка, субдомінанта та домінанта. Саме тому вони були легкими для сприйняття, легко запам'ятовувались серед народу [67].

Репертуар колективу включав в себе твори Ігоря Білозіра, а також обробки українських народних пісень. Простота та переконливість виконання зробили гурт популярним серед населення. Творчим кредо Ігоря Білозіра було – «Творити щиро, з любов'ю і на добро» [24]. Композитор поступово формував індивідуальний стиль, де переплелися джазові елементи з українською мелодикою та сучасне аранжування. Колектив «Ватри» разом із Ігорем Білозіром показали, що естрадна музика українською мовою може звучати стильно, сучасно та бути популярною серед слухачів [25]. Колектив гастролював українськими містами: «Тернопіль був і є для мене рідним містом, у ньому мені завжди затишно і тепло. Серед усіх міст України він вирізняється тим, що тут не тільки в центрі міста є дивовижної краси озеро, а й перше в Україні Співоче поле. Саме там на одному з перших рухівських мітингів я співав, а незабаром ми стали незалежними і самостійними» - розповідав Ігор. «Ватра» частенько гастролювала в Прикарпатському краї, де мала своїх палких та вірних шанувальників. У гуцульських концертних залах ансамбль мав постійні аншлаги, його у нас чекали з нетерпінням щоразу і квитки розкуповували заздалегідь. Я сидів у залі та милувався свіжим подихом Білозірових пісень, які він так майстерно писав на вірші Богдана Стельмаха. Особливо виділялася «Світлиця» та «Нам не зашкодить чарка вина», яка була споріднена з моєю «Козак гуляє». Після одного з таких концертів ми зібралися на пізню вечерю в педінститутському гуртожитку. Ігор прийшов з Оксаною. За

столом переговорили про все: від анекдотів – до артистів естради, поетів, композиторів. Розмовляли про «Бітлз», його улюблений «Uriah Heep», про Володю Івасюка, якого шанували і поважали всі, про долю української пісні. Ігор був сміхованцем, дотепником, душею товариства. Любив жарти сам і залюбки слухав інших. Час збіг так швидко, що вже світало, а ми не могли наговоритися. Я тоді писав прозу, якраз працював над романом «Страж-гора», з яким мене висунули на здобуття Шевченківської премії. Не судилося нам з Білозіром, не пощастило нічого народити. Ігор належав до тих рідкісних митців, які не вміли ображатися. Він не лише сам жартував, а й цінував жарти інших. І я це завжди відчував. Він, як і Володя Івасюк, був з інтелігентної, великодушної, високоморальної когорти свідомих молодих українців. І це тішило» - розповідав поет Степан Пушик [27].

Музиканти ансамблю виступали і за кордоном, радо відгукувались на будь-яке запрошення. На піку гастрольної діяльності (1980-1990-ті роки) ансамбль відвідав Середню Азію, Далекий Схід, Сполучені Штати Америки, а також країни Європи: Словаччину, Німеччину, Польщу та Угорщину. У 1986 році, щоб підтримати українців, які брали участь у військовому протистоянні, вирушили до Афганістану, де часто виступали в польових умовах [24].

Гармонійне поєднання народної пісні та естрадної музики, «приправлене» легкою джазовою стилістикою; ліричний фон та багатоголосся колективу – усе це принесло колективу популярність та впізнаваність [25]. Ансамбль «Ватра» з керівником після 1980-х взяли за новий репертуар. Та не завжди пісні подобалися членам художньої ради (цензорам із тодішніх партійних кіл). Про випадок, коли зупинили гастролі колективу розповів Андрій Кучерепа: «...гінці зі Львова зупинили гастролі групи «Ватра». Це було під час поїздки до Криму в 1984 р. А все через те, що поет Богдан Стельмах, із яким тісно співпрацював Білозір, одного разу сказав, що з партійних кабінетів стріляють, як Дантес із пістолета. «Ватру» зняли з гастролей, а пісні Стельмаха заборонили». Завдяки співпраці композитора та поета Богдана Стельмаха з'явилися десятки пісень, деякі серед яких перетворилися на народні

(наприклад «Пшеничне перевесло»). Тому коли Стельмах потрапив в «немилість» та вірші поета були під забороною три роки, Ігор Білозір на концертах представляв їх народними та це не викликало підозр. Також Ігор Білозір працював із іншими поетами: П. Затопічним (пісні «Коханий» та «Ніби вчора моя мамо»), Г. Каничем («Раби», «Лицарі» та «Голубий сніг»), а також з Р. Кудликом («Спогади літньої ночі» і «Лебеді весни») [67].

Співпрацюючи зі студією Львівського телебачення колектив «Ватри» взяв участь у зйомці музичних фільмів: «Ватра» кличе на свято» (1981 рік) та «Ватра в Карпатах» (1983 рік). Стрічки містили своєрідні кліпи на пісні, переважно обробки українського фольклору, в кожній з яких були показані різні сторони українського етносу: жанрово-побутові та жартівливі сценки, обряди та філософські монологи під пісні колективу. Фільми відіграли важливу роль, адже подавали українську культуру як самодостатню та глибоку, руйнуючи радянський стереотип, який стверджує, що все українське – народне та банальне [24].

За роки творчості вийшло чимало альбомів пісень з музикою Білозіра, серед яких – «Світлиця», «Пшеничне перевесло», «Пісні Ігоря Білозіра», «Многая літа», «Ватра-1» та «Ватра-2», «Світлиця», «Коханий», «Любить – не любить», «Колядуйте разом з нами», «Від Бога» [24]. До тепер залишаються популярними такі хіти колективу «Ватра», як «Ніби вчора», «Пшеничне перевесло», «Кохана», «Мамина світлиця» та «Львівський вальс». Українська співачка Оксана Білозір (колишня дружина) і зараз, на концертах, продовжує виконувати пісні композитора. Пісня «Вірю» (музика – Ігор Білозір, слова – Вадим Крищенко) у виконанні співачки залишається відомою серед народу [25]. Керівник колективу «Кобза» близько 20-ти років приятелював з Ігорем Білозіром та поділився: «Ми з ним прогулювалися центром Львова, ходили на Личаківський цвинтар до могили Івасюка. Нас впізнавали на вулицях, усміхалися знайомі і незнайомі люди, зупинялися, просили автографи. З десяти перехожих дев'ять звертали увагу на нас. А якось біля могили Івасюка ми завели розмову про постійні проблеми з реєстрацією і дозволом виконувати

власні твори». Без членства у Спільці композиторів мав проблеми Володя, який навчався на композиторському факультеті і не закінчив його, так само і Білозір, який вчився на композиторському і також його не закінчив». Розповідав про своє знайомство та співпрацю з композитором і Вадим Крищенко: «Уперше зустрілися з Ігорем у дверях Міністерства культури, він виходив з Женею Коваленком після реєстрації своїх пісень, – завідчив поет-пісняр.– Ігор упізнав мене першим: «Це ви – Вадим Крищенко! Як добре, що ми зустрілися!!!» Наговорив багато добрих слів про мене. А я вже мав гарні пісні, які співали Назарій Яремчук і Василь Зінкевич. Ігор сказав, що хотів би щось зі мною написати. Йому хотілося створити щось таке, щоб усі співали, щоби було слово «Україна», щоб пісня несла радість, світло, тепло. Я сказав, що подумаю. Так народився наш первісток «Ласкаво просимо». Невдовзі дав йому кілька текстів. Знову Ігор швидко написав прекрасну мелодію і нашу пісню «Вірю» заспівала не тільки Оксана Білозір із «Ватрою», а її до свого репертуару взяли Василь Зінкевич та Іво Бобул. Потім народилася пісня «Вічний вогонь», яку щемливо виспівала Оксана разом із «Ватрою». Ігор був прекрасним мелодистом. Чесно кажучи, ми мали дві яскраві постаті в новітній музичній естрадній культурі України: Володя Івасюк та Ігор Білозір» [27].

У 1990 році був створений Ігорем Білозіром музично-мистецький центр «Ватра», до якого увійшли однойменний колектив, молоді виконавці, перший український дитячий музичний театр «Діти Землі», а також студія звукозапису. Центр організовував культурно-мистецькі заходи та проводив благодійні заходи у Львові та містах України. Також на студії звукозапису перспективні виконавці та талановиті діти мали можливість безкоштовно записати якісну фонограму. Ігор Білозір входив до складу журі фестивалів та конкурсів: «Доля», «Червона рута» та «Конкурс молодих виконавців імені Володимира Івасюка».

Колектив «Ватра» був своєрідною практичною школою естрадного виконавства у 80-х роках, за весь існування через гурт «перейшло» близько 50-ти виконавців. Перевагою колективу на той час була певна свобода в творчому

самовираженні, адже брав відповідальність за це рішучий і впевнений у своїх переконаннях та діях керівник, якого за це двічі звільняли та з часом поновлювали на посаді [24]. Валерій Маренич ділився спогадами про Ігоря Білозіра, згадував, як вперше зустрілися у Львівській філармонії та одразу знайшли спільну мову: «Згадую свої ранні виступи у Львові, коли один із високопоставлених чиновників дозволив собі вголос російською з разючим галицьким діалектом сказати: «Нада падумать, зачем Мареніч будоражит українскую маладьож!» А в Білозіра скільки таких казусів було!? Чому він так рано покрився сивиною? Від доброго і легкого життя? Отримував догану за доганою! І перш за все за те, що був свідомим українцем. Знаю по собі: де появлялася моя персона – в селі, райцентрі, серед шахтарів, військових – то було свято, все кидалося і всі бігли до мене. Приїжджали до нас, на Волинь, Білозір і його «Ватра», то все було так само. Яке телебачення, яке кіно чи футбол – все було «до файки»! Коли Ігор приїжджав до Луцька, ми мали справжнє свято. Ігор Білозір для мене був і назавжди залишиться людиною-святком!» [27].

У червні 2000 року з нагоди 20-річного ювілею колективу «Ватра» був запланований великий концерт у Києві. Та, на жаль, склалося так, що замість ювілейного концерту відбувся концерт-реквієм вокально-інструментального ансамблю у Львові, на 40 днів пам'яті керівника, композитора Ігоря Білозіра [67].

Ігор Білозір - композитор-лірик із самобутнім талантом, подарував Україні та світові десятки пісень [49]. Композитор працював у різних музичних напрямках. Серед творів Білозіра є музика для театру, в тому числі до вистав Національного академічного драматичного театру ім. Марії Заньковецької «Звичайне диво», «Я – донька твоя, Вітчизно», «Наодинці з долею», «Розорене гніздо», «Як ледар щастя шукав» та «Олекса Довбуш»; музика до кінофільму «Вечори на хуторі поблизу Диканьки», а також хорові та інструментальні твори. Однак основну частину його творчості становили пісні [24]. Пісні Ігоря Білозіра – ліричні, ніжні, мудрі, є виразом українського національного

характеру [48]. У доробку композитора більше шістдесяти творів, які стали хітами та вважаються народними через свою популярність. Серед поетів, твори яких найчастіше ставали основою для пісень Ігоря Білозіра були: Петро Затопічний, Богдан Стельмах, Вадим Крищенко, Анна Канич, Роман Кудлик, Михайло Ткач та Павло Лехновський. Пісенній творчості композитора властиві простота, внутрішня глибина, природна художність та відсутність штучності чи надмірних ефектів [24]. Щоб зрозуміти творчість композитора треба насамперед знати, що Ігор Білозір був глибоко духовною людиною. Ввічливий у спілкуванні, та на репетиціях суворий і вимогливий, любив доводити все до ідеалу [25]. Основою пісенної творчості слугує народний український мелос, який нівелює певні ознаки радянської пісні, що була обов'язковою та типовою в цей час. Мелодика в піснях Ігоря Білозіра, який спирався на досвід попередників, поєднувалась з електроакустичними інструментами, що дає зрозуміти вплив західної музики, зокрема «Pink Floyd» та «The Beatles», на українських музикантів.

Прагнення молодих митців стати частиною світового культурного процесу спричинило збільшення зацікавленості рок-музикою, часто напівлегальною. Таке прагнення часто ставало формою протесту проти стандартної та шаблонної творчості в радянському союзі.

Ігор Білозір сформував власний своєрідний стиль, який часто називали як «націоналістичний», через природне поєднання української традиції, або «буржуазний» за відчутні європейські впливи. За манерою та стилістикою письма обробки українських народних пісень часто схожі до його авторських композицій та навпаки. Такий факт свідчить про глибоку взаємодію народних традицій та індивідуального композиторського мислення. Синтез сучасних та народних мотивів дозволив Білозіру зберегти національний характер музики, при цьому інтегрувавши її у світовий культурний контекст [24].

Творчий шлях композитора умовно поділяється на два періоди. До 1989 року тривав перший, що охопив радянську добу. Саме тоді колектив «Ватра» здобув широку популярність серед слухачів. В цей період була створена

найбільша кількість пісень, зокрема шлягери та обробки українського фольклору, де представлена переважна частина тематичних напрямів, що цікавили Ігоря, а також став помітним індивідуальний стиль. Другий період тривав з 1989 по 2000 роки та припав на часи проголошення Незалежності України і зміни в особистому житті композитора. Відбулось суттєве оновлення складу ансамблю «Ватра», який вийшов з підпорядкування філармонії та став самостійним творчим центром. Такі зміни мали вплив на подальший розвиток композитора. У його творах посились гімнічні інтонації, стали переважати лірико-трагічні та філософські мотиви, з'явилися елементи стилістики музики кабаре, в той час як обробки народних пісень майже зникають із творчого доробку митця. У аспекті тематики творів Ігоря Білозіра одна й та сама ідея кожного разу набувала унікального втілення, завдяки використанню різних засобів художньої виразності. Білозіра хвилювали питання родинних цінностей, кохання, національної приналежності, зв'язку особистості зі світом. В його творах також був відгук на такі трагічні події української історії двадцятого століття, як аварія на Чорнобильській АЕС та участь українців у війні в Афганістані [24].

Особливо виділяються серед вершин пісенної спадщини Білозіра такі композиції: «Ніби вчора», «Перший сніг», «Світлиця» та «Джерело» у яких виражено простежуються лірико-романтичні мотиви. Василь Зінкевич, що також виконував не одну пісню Ігоря Білозіра, поділився, що найбільше його захоплювала «Світлиця»: «Ця тема – вічна, як сонце, небо, земля, як вічна мати... «Світлиця» — трактування її з позиції сучасності, з висоти нашого двадцятого століття. Мені надзвичайно приємно, що пісня Ігоря Білозіра та Богдана Стельмаха знайшла широкий відгук у слухачів. Коли її співаю — скрізь бачу, як тепло люди сприймають цей твір. Коли зала вибухає оплесками, я адресую їх не собі, я розцінюю це як очевидний успіх перш за все авторів пісні виконавця. Не так уже і часто співпраця композитора, поета і співака стає справжнім творчим союзом. «Світлиця» ж якраз і дає право говорити про його існування і утвердження» [27].

Цікавою, в плані контрастів, є композиція «Щороку – то весна, то осінь», де трагіко-драматичний заспів змінюється світлим та піднесеним приспівом. Твори «Збирались хлопці» та «Не сип, мила, скла» є втіленням споглядальної лірики. Прикладами гімнічно-патетичного стилю є пісні «Встань, народе мій» та «Від Бога». Танцювальними піснями є «Музика пливе» та: Раз, два, три» (написані в стилі диско). Варта уваги пісня «Надивлюсь на тебе», у якій стилізація рекрутської мелодики вдало поєднана з інструменталом, у якому проглядається вплив альбому «The wall» рок-гурту «Pink Floyd». Схожі за стильовими рисами також твори «Многая літа» та «Новорічна» (щедрівка).

Окремої уваги заслуговують твори «Зоре моя» (на слова Анни Канич) та пісня-притча про Святого Миколая, які побудовані на поєднанні сонорно-кolorистичного музичного тла, з психологізованим музичним фоном із прозовою декламацією тексту. Романтизм та «дух дитинства» були ключовими рисами, що визначали характер, життєве та творче кредо Ігоря Білозіра. Наведені риси виявлялися досить рішуче через простоту, щирість, в деякій мірі наївність, прямолінійність та відвертість, у вмінні відстоювати власні переконання, а також нелюбові до надмірної організованості. Таке поєднання холеричного та меланхолійного типів темпераментів зумовило певні коливання настрою та внутрішню динаміку особистості композитора. Своєрідне світосприйняття також пояснює зацікавлення композитора казками, що пронизували усі сфери творчості Білозіра: починаючи від музики для вистав та до вибору текстів пісень. Для композитора казка була алегоричною формою відображення життя, де протистоїть добро зі злом. Білозір вірив, що завдяки любові добро обов'язково перемагає, та часто від такого переконання потерпав в реальному житті [28].

Будучи серед людей, Ігор Білозір залишався певною мірою самотнім та незбагненим для багатьох, ставивши за мету насамперед розуміння та прийняття власних ідей. Творчий процес композитора був нетиповим та нерівномірним, Білозір не розумів та не писав музику «за планом». Більшість

його шлягерів створювались несподівано та спонтанно, переважно в дорозі, серед людей. Так пісня «Від Бога» була створена під час польоту до Канади з поетом Михайлом Ткачем, у потязі зародилася ідея для іншої пісні «Коханий», в дорозі до вікенду за містом виник «Весільний марш», а в Афганістані – обробка «Зеленеє жито, зелене» та пісня «Ніби вчора» [28]. «Нас єднало багато що, а найбільше — рідна пісня. Обидва з раннього дитинства виростали у пісні. Господь подарував мені невимовне щастя викохати і винести людям на добро «Пісню про матір», яку написали мої друзі — поет Степан Пушик і композитор Василь Їжак. А Ігореві Всевишній допоміг створити синівський гімн матері в пісні «Ніби вчора». Ми з Білозіром — найщасливіші у світі, адже наші рідні матусі ще за життя довго тішилася цими найдорожчими для них творами. Мені так хотілося, щоб Ігор написав щось і для мене. І видавалося, що ми ще такі молоді, попереду все життя. Встигнемо гори перевернути... Як ми помилялися...» - ділився український співак Михайло Сливоцький [27]. А популярний твір Ігоря Білозіра «Пшеничне перевесло» був придуманий із поетом Богданом Стельмахом в дорозі до Львівської філармонії.

Ігор Білозір завжди залишався самим собою, був особистістю, яку неможливо підлаштувати під тогочасні шаблони [28]. Білозір переконливо і рішуче змінював уявлення про українську естрадну пісню, зробивши її популярною та стильною [25]. У 1990-х роках Ігор Білозір мав безліч можливостей для життя за кордоном, проте обирав залишатися в Україні, яка за словами композитора потребувала присутності, зусиль та творчої роботи. Та, на жаль, не всі заплановані та перспективні ідеї Ігоря Білозіра були втілені у життя: не вдалось організувати естрадне відділення у Львівській консерваторії, не був проведений фестиваль естрадної пісні, а також не вдалось широко гастролювати з молодими виконавцями [28]. В планах Ігоря також було написання дитячої опери, музики до фільмів та спектаклів [67].

У професійному середовищі про Ігоря Білозіра відгукувались дуже прихильно. Лев Дутковський, керівник вокально-інструментального ансамблю «Смерічка» розповідав: «То був час, коли я очолював філармонійний

буковинський колектив у 1979–1982 роках. У нас працювали високопрофесійні музиканти зі Львова: Віктор Морозов, Ігор Лесько, Саша Соколов, Юрій Луцейко. Вітя запропонував зробити смерічанський варіант «Перевесла», яке було популярне в репертуарі «Ватри». Пісня нам дуже сподобалася, і звучала вона поряд із творами Володі Івасюка та інших митців. А ще у репертуарі «Смерічки» була пісня Білозіра на вірш Романа Кудлика «День моєї Батьківщини». 1990 року мене запросили в журі «Пісенного вернісажу». Мешкали ми всі у столиці в готелі «Україна» у номерах класу люкс: я, Ігор, Назарій Яремчук, Василь Зінкевич, Валерій Маренич, Мар'ян Шуневич, однак після концертів збиралися у номері Білозіра. Він умів гуртувати навколо себе колег і друзів. Весело було нам, усі ще живі та щасливі. Емоційним двигунчиком і епіцентром нашої артистичної гамірної компанії були Ігор з Валерієм Мареничем, яких єднала особлива багатолітня приязнь. Ігор завжди з великою повагою ставився до мене. Чудово знав історію ще вижницької «Смерічки» 1960-х років, шанував мій творчий доробок. Приємно було чути з його уст, що він вчився на моїх піснях, на моїй «Смерічці». Він мав талант зробити «Ватру» 1980-х подібною до «Смерічки» 1967–1973 років. Прийде час і пісенну творчість вижницької «Смерічки» та львівської «Ватри» Ігоря Білозіра вивчатимуть скрупульозно і належно в підручниках історії України» [23]. «Нас познайомив Назарій Яремчук в 1977-му. «Смерічка» тоді давала у Львівській філармонії більше 30 концертів, всі квитки були продані. Ігор очолював на автобусному заводі «Ритми Карпат». Як ми тішилися його «Пшеничним перевеслом». Дехто казав, що можуть не дозволити їй співати, адже вбачали в ній бунтарський, свободолюбивий дух. А ми співали. І її, і «Повіяв вітер степовий», «Батькову криницю», хоч нам закидали, що ці пісні бандерівські. Коли зустрічалися Назарій та Ігор, це треба було бачити: видавалося, що більш веселіших і життєрадісніших та життєлюбніших від них обох немає в цілому світі. Завжди линув сміх, гумор. Розповідали один одному гастрольні бувальщини. Усі наші зустрічі пронизані творчою наснагою, бажанням творити, готувати нові цікаві концертні програми» - поділився

спогадами український естрадний співак та композитор Павло Дворський [23]. Валерій Маренич стверджував: «Львів якось ревно відстоює те, що Ігорко тільки львівський митець. А чому не радехівський? Не буковинський, не тернопільський, не франківський? Не український?! Він був всеосяжний, його люблять і будуть любити там, де живе чи буде жити бодай один українець. Я роками, десятиліттями знав, адже був очевидцем, що Білозіра та його пісні любили волиняни. Нам він також рідний». А Ігор Білозір в свою чергу, в інтерв'ю волинській молодіжній газеті у липні 1986 року, розповідав: «Ми завжди з задоволенням їдемо на Волинь, бо ж то наші сусіди. А ще дуже гарний тут глядач: вимогливий і водночас доброзичливий. Він по-справжньому оцінить хорошу пісню, вловить і фальш. Це для нас дуже важливо. Тому саме в Луцьку щоразу виносимо на суд шанувальників наші нові роботи» [2].

Неповторні пісні композитора Ігоря Білозіра беззаперечно є класикою української естради, що ознаменували першу половину 1980-х років в Україні. Залишаються актуальними і сьогодні та продовжують існувати у різних сучасних аранжуваннях та виконаннях [28]. Мистецька діяльність Білозіра є невід'ємною складовою музичної спадщини України, а пісні композитора завоювали статус народних хітів [15]. Творча діяльність Білозіра є важливою складовою професійного розвитку української популярної музики, а сам композитор залишається символом романтизму, щирості та особливої індивідуальності, яку важко вписати в суспільні шаблони [2].

2.3 Композиторська спадщина Ігоря Білозіра та її вплив на сучасний український культурний простір

Творчість Ігоря Білозіра часто називають «недоспіваною піснею», твори композитора – не ностальгія за 1990-ми, а музика, яка є актуальною досі, бо в ній йдеться про вічне – любов до Батьківщини, красу природи та почуття [59]. Творчість Ігоря стала невід'ємною частиною музичної культури України, а пісні вважаються народними хітами. Авторські права на твори Ігоря Білозіра

було поділено між трьома спадкоємцями: сином Андрієм Білозіром, сестрою Русланою Білозір та племінницею Вікторією Савчук. Та частина пісень композитора створена у співавторстві з поетами, тому права на такі пісні розділені на половину: одна частина належить поету, а решта – родині Ігоря. Друга дружина Ігоря Білозіра Ольга Гошовська разом із сестрою Русланою та племінницею композитора підтримують виконання пісень у нових інтерпретаціях, бо вважають, що це форма популяризації творчості [22].

Творча спадщина Ігоря Білозіра складає понад 80 пісень, які продовжують звучати по всій Україні. Музика композитора – справжній голос епохи, недооцінений скарб, що відроджує націю. Білозір залишив по собі слід, як композитор, як патріот та громадянин, який до останнього захищав українське [6].

Для пісень композитора Ігоря Білозіра була притаманна романтичність та ліризм, відвертість та щирість. Однією із найпопулярніших пісень Ігоря Білозіра являється «Пшеничне перевесло», написана на слова Богдана Стельмаха. У тексті твору присутній спектр образів, характерних для української національної традиції, наприклад «три вишні», «вишневий сад», зображення «українського раю» та інші. Попри те, що композиція написана в ре мінорі, вона розпочинається вступом (інструментальним) у паралельному фа мажорі, що формує світлий та оптимістичний емоційний фон. Вокальна партія у заспіві вибудовується у дусі народних пісень: плавкими ступеневими стрибками від першого ступеня до п'ятого і з подальшим поверненням до тоніки. У приспіві ж відбувається чергування мінорних та мажорних поспівок, що створює цікаве емоційне забарвлення. Гармонія акцентує увагу передусім на співіснуванні двох основних тональностей. Пісня утверджує традиційні українські традиції та ґрунтується на етнічній основі, водночас зберігаючи сучасне звучання завдяки специфіці метро-ритму [46].

Іншою піснею, написаною Ігорем Білозіром, на слова поета Богдана Стельмаха, є «Не сип, мила, скла...». У тексті пісні любовна лінія подається алегоричною мовою, через народні уявлення. А у музичній частині також

контрасно зіставляється заспів та приспів, що написані у паралельних тональностях. У заспіві, за рахунок секвенції, повторюється мелодичний зворот. Натомість приспів побудований на мелодії широко дихання; із використанням стрибків на кварту та октаву, а також із синкопами у деяких фразах.

Схожий підхід із контрастним заспівом та приспівом використаний у композиції «Коханий», яка написана у стилі диско на слова поета Петра Запотічного. У тексті пісні тема кохання, відповідаючи традиційним українським уявленням, вдало поєднується з образами природи (осінь, весна, небо та зорепад). А центральною фразою твору є «кохання моє розквітало...». Музичний текст композиції спирається на характерні для популярної музики прийоми багаторазового повторення коротких фраз з обмеженим діапазоном [46].

В пам'ять про видатного композитора Ігоря Білозіра проводяться виставки, творчі вечори, фестивалі та концерти. 19 серпня 2013 року у Львові була відкрита фотовиставка зі світлинами життя та творчості композитора. Автор світлин – фотограф та друг Ігоря Володимир Дубас. «Володимир Дубас є нашим родинним біографом. Зроблені ним картини – це не просто фото, а картини із життя Ігоря, кожна з них є одухотвореною. Ігор Білозір залишив після себе велику духовну спадщину, вона є унікальною тому, що торкнулася української сім'ї та традицій. В нас є багато композиторів, від Володимира Івасюка до різних інших композиторів та видатних постатей, які прославляли Україну на цілий світ та вийшли з Галичини. Ігор Білозір є унікальним, тому, що він писав пісні про українську сім'ю, українську пісню, українську світлицю, про маму, тата і сина. Він з нами творив духовну спільноту української родини», - розповіла Оксана Білозір, перша дружина Білозіра [60].

За час дружби з композитором Володимир робив фотографії ансамблю «Ватра», Ігоря та Оксани Білозір. «В ті часи Ватра палала... І доводилось мені їх фотографувати. В мене збереглось дуже багато архівів тих часів. Тут презентовано лише частина з них. Це ті світлини, які я вважав за потрібне

показати. Ці роботи зроблені в найкращий період «Ватри», а також і після творчого підйому та за неньки України», - поділився фотограф Володимир Дубас. Під час виставки, Фондом імені Ігоря Білозіра, було презентовано альбом «Ватра 1980-1986 роки», до якого увійшли народні пісні ансамблю та пісні, виконані і написані Ігорем Білозіром. 19 серпня також було відкрито надгробний пам'ятник Ігорю Білозіру, а ввечері пройшов концерт пам'яті композитора під назвою «Слід на землі». Пісні композитора виконували українські артисти: Оксана Білозір, Антоніна Матвієнко, гурт «19-й клас», ВІА «Ватра», музична формація «Вартові» та «Пікардійська терція» [60].

У 2015 році до 60 річниці з дня народження музиканта у Львівській філармонії відбувся музичний захід, головним мотивом якого стала пісня композитора «Пшеничне перевесло». Взяли участь у концерті учасники «Ватри», що в різні часи співпрацювали з Ігорем: Ігор Курач, Марта Лозинська, Олексій Сердюк, Іван Огар, Андрій Береза та солісти Мар'ян Шуневич, Оксана Білозір, Ігор Богдан, Володимир Прасолєнко [8].

Хоч і 25 років тому, композитор помер після побиття у центрі українського міста Львова, та різноманітна пісенна спадщина продовжує жити в музичній естрадній культурі України, набуваючи кожного разу нових барв. До 70-тої річниці з дня народження Ігоря Білозіра вокальна формація «Пікардійська терція» записала пісню композитора «Батьківське жито». В репертуарі колективу є і інша пісня Білозіра – «Весільний марш», яка лунає на кожному сольному концерті. Відбулася прем'єра студійної версії пісні «Батьківське жито», написана на слова Романа Кудлика, музика Білозіра та аранжування Володимира Якимця. «Пісня “Батьківське жито” знайома кожному учаснику нашого колективу з дитинства. Свого часу вона звучала скрізь і швидко знайшла шлях до сердець мільйонів слухачів. Ігор Білозір – один із тих українських композиторів, який вплинув на те, якою є “Терція”. Так само, як і Володимир Івасюк, Микола Мозговий, Богдан Весоловський та багато інших. А наш колектив завжди із шаною та вдячністю пам'ятає тих, хто формував нас, співтворив наше творче обличчя. Тож пісні цих композиторів

обов'язково були, є і будуть у нашому репертуарі. Намагаємося продовжити їхнє музичне життя, попри те, що їх уже немає з нами. Батьківське жито” в “Терції” звучить максимально наближено до оригіналу. “Ця пісня – проста та геніальна, тож ми намагалися зберегти в ній її позитивний настрій та музичне світло, яке заклали талановиті автори. Впевнений, якби не трагічна смерть Ігоря Білозіра у 2000-му році, він би ошчасливив нас ще багатьма хітами – як патріотичними, так і ліричними й розважальними. Уся творчість Ігоря Білозіра – невичерпне джерело української національної культури. Не маємо права дати йому висохнути” – розповів керівник колективу Володимир Якимець. До 70-річчя композитора по Україні відбулися концерти пам'яті. «Пікардійська терція» взяла участь у двох концертах в Національному театрі імені Марії Заньковецької у Львові [17].

На вулиці Фредра 4, у Львові, де жив Ігор Білозір встановлено меморіальну таблицю, а у самій квартирі працює меморіальний музей. 2025 рік оголошений роком пам'яті про композитора на Львівщині [2]. До 70-річчя з дня народження Ігоря 23 березня 25-го року була проведена виставка «Ігор Білозір: Мистецьке коло». Відбувся захід за ініціативи Оксани Білозір та родини композитора, кураторкою виставки була Зоріана Мірус, були презентовані художні роботи, що відобразили атмосферу мистецького середовища Білозіра. До експозиції увійшли двадцять три роботи з приватної колекції Ігоря (твори, подаровані друзями, художниками та колегами). Авторами робіт були Богдан Мусієвський, Олесь Тищук, Орест Скоп, Микола Бордун, Андрій Куруц та Зеновій Кецала. Окреме місце зайняв новий портрет композитора народного художника України Петра Сипняка, який був знайомий з видатним композитором. Оксана Білозіра зазначила: “У часи тоталітарного режиму – СРСР, де все українське було упосліджене, пісенна творчість Ігоря Білозіра стала тим життєдайним джерелом, яке надихало творчу та наукову еліту того часу. Вона допомагала відчувати свою приналежність до чогось великого, до глибинної культури як світогляду. Саме ці цінності, передані через

мелос і образність, надихали та вивищували над реальністю, утверджуючи українську національну культурну спадщину» [25].

24 березня 2025 року, на 70-ту річницю від дня народження музиканта, народного артиста України та лідера гурту «Ватра» Ігоря Білозіра були проведені пам'ятні заходи біля місця поховання композитора. Біля пам'ятника Білого Ангела, що на Личаківському цвинтарі, зібралися близькі та друзі, учасники ансамблю, представники влади та шанувальники творчості Ігоря Білозіра. «В Ігоря мав бути сьогодні день народження. У цей день двері нашої хати завжди були відкриті для всіх, бо він дуже любив людей. Історія Ігоря-це історія кожної української родини. Це трагедія нашої культури, бо його пісня була жорстоко обірвана. Але душа Ігоря живе у вічності в його піснях і мотивує додає нам сили. Дуже приємно, що сьогодні його пісні виконують усі навіть найменші. Бо в піснях Ігоря Білозоро закладені цінності, які сьогодні необхідні у нашій боротьбі» - поділилась на заході українська артистка Оксана Білозір. В кінці заходу, студентами комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський фаховий коледж культури і мистецтв» було виконано пісню «Ніби вчора, рідна мамо», а солістами Львівського фахового музичного коледжу імені Станіслава Людкевича виконали твір «Від Бога наша пісня» [35].

24 березня 2025 року у Львівському національному академічному театрі опери та балету відбувся концерт під назвою «Наш Білозір». Як зазначила співачка Оксана Білозір, на заході було зафіксовано рекорд: ВІА «Ватра» 45 років без перерв колектив гастролює, виступає на концертах та тішить піснями своїх фанатів. «Рекорд України! Культовий ансамбль «Ватра» – 45 років безперервної творчості та діяльності з незмінним керівником, композитором Ігорем Білозіром... Мені аж дух перехоплює. Це наш з вами спільний успіх», – розповіла артистка. Цей захід став відтворенням першого ювілейного концерту на честь 10-річчя ансамблю. Там лунали найвідоміші композиції колективу, автором яких був Ігор Білозір [3].

У березні 2025 року у Львові пройшов захід від команди «Суспільне Медіатека», де слухали хіти ансамблю під гітару та переглядали архівні записи

про Ігоря та колектив. Слухали пісні під акомпанемент гітари Романа Янківа. «Цього року Ігорю Білозіру могло б виповнитись 70. Ми назвали подію “Мелодіями Білозіра”, адже хотіли її зробити не надто формальною. Хотіли, щоб люди, які прийшли до нас, перш за все, надихались чудовою українською музикою, яку творив Ігор Білозір. Тому ми зібрали оцифровані записи в один плейлист. Це ті пісні, які відомі і зараз, які всі можуть підспівувати. І як нам мене просто чудовим завершенням вечора було живе виконання від Романа Янківа. Це додало ще більшої атмосферності нашій події. Те, що є в наших архівах варто показувати якнайбільшій кількості людей – ми в цьому переконані. Адже це — наше минуле, наша культура» - розповіла про мету заходу продюсерка платформи Суспільне Медіатека та організаторка події Ірина Гоць. На заході транслювали музичний фільм «Ватра кличе на свято», відзнятий у 1982-му році. На екрані з'явилися Ігор та Оксана Білозір, Мар'ян Шуневич, Зиновій Левковський, Юрій Кедринський, Олександр Сердюк, Андрій Береза та Ростислав Штинь. У фільмі прозвучали такі пісні, як «Перший сніг», «Ватра-вогонь негасимий», «Іванку», «Перейти дорогу», «Місяць на небі», «Розпитаю про любов», «Вінок з барвінку», «Вербовая дощечка», «Надивлюсь на тебе», «Пшеничне перевесло» та «Новорічна». Наступним був фільм «Ватра у Львові», створений у 1983-му році. Там додатково з'явилися Володимир Прасоленко, Ігор Богдан та Юрій Кедринський. На відеозаписів лунали пісні «Барвисті сни», «По щучому велінню», «Раз, два, три», «Летить галка через балку», «Сива зозуленько», «Розпитаю про любов» та «Калино, калино». Третій фільм, який знятий в тому ж році в Яремче, має назву «Ватра в Карпатах». На записі учасники ансамблю виконували музичні твори «Світлиця», «Не сип, мила, скла», «Весільний марш», «Рушимо, рушимо», «Як ішов я з Дебречина додому» та «Джерело». Транслювали також інтерв'ю лідера «Ватри» у ведучого Львівського телебачення Петра Остапишина в рамках програми «Кава по-львівськи», де обговорювали теперішній стан естради, студію звукозапису, мрії та перспективи розвитку молодих митців. Відтворили також такі документальні

про композитора «Ігор Білозір: на зламі епох» (2015 року) та «Спогади про Ігоря Білозіра» (2013 року) [34].

30 та 31 травня 2025 року у Славську відбувся I Міжнародний конкурс сучасної техніки пісні імені Ігоря Білозіра – «Біла Зірка». «Ігор Білозір казав: «Навіть коли пісня написана в мінорі, все одно вона повинна звучати мажорно». Сьогодні, коли ми боремось, ці слова особливо важливі для нас. Зараз ми ще глибше усвідомлюємо цінність нашої культури. Щира подяка всім, хто долучився до цього мистецького дійства. Завдяки вам українська пісня живе, надихає і єднає покоління», — виловив думку голова Стрийської РВА Богдан Янко. На заході презентували книгу «Біла Зірка», де описаний шлях артистки Оксани Білозір, а пісні виконали молоді артисти, гурт MAZEPA та відома «Ватра» [37].

До роковин смерті композитора, 28 травня 2025 року колектив «Пікардійська терція» представила студійний запис ще однієї композиції – «Квіти у росі». Слова та музику до пісні композитор написав ще у 14 років, перебуваючи в рідному місті Радехові. У 1969 році Львівське радіо вже записувало професійно дану композицію, та учасники «Пікардійської терції» вважають її недооціненою та вирішили подарувати «Квітам у росі» нове життя. «Не зважаючи на те, що “Квіти у росі” Ігор Білозір написав у свої юні роки, пісня – доволі прониклива, мелодична і водночас дуже емоційна. Коли “Терція” записувала акапельну версію, ми намагалися зберегти у пісні максимум емоцій, закладених автором і в слова, і в музику. Наше незмінне творче правило – максимально коректно ставитися до кожного твору, який беремо у свій репертуар. Зрештою, “Квіти у росі”, як і “Батьківське жито”, – пісні, які неможливо зіпсувати, – настільки вони гармонійні й геніальні у своїй простоті. Тож ми просто “переклали” цю річ музикою наших голосів, додавши до неї кілька цікавинок” – розповів художній керівник вокальної формації “Пікардійська Терція” Володимир Якимець. Відомі також виконання «Квіти у росі» самого гурту «Ватра» (соліст Ігор Богдан), колективу «Плач Єремії» із Тарасом Чубаєм, а також виконання В’ячеслава Сінчука [26].

Ігоря Білозіра пам'ятають і досі. Зокрема, 4 листопада цього року в Луцьку у Волинському академічному обласному українському музично-драматичному театрі імені Тараса Григоровича Шевченка відбувся концерт під назвою «Ігор Білозір – 70. Рушимо» [19]. Саме дійство приємно вражає, адже колектив «Ватра» не припиняє свою діяльність. На концерті наголошувалось значення української мови та пісень, що є символом боротьби усієї нації. Ансамбль із солістами Андрієм Василюком та Петром Вовком виконували такі пісні: «Зеленеє жито, зелене», «Пшеничне перевесло», «Любить, не любить», «Ніби вчора», « Ой синочки-соколята», «Батьківське жито», «Карпати» та «Кохана». Учасники вміло взаємодіяли з публікою, чим підтримували загальну атмосферу на заході. Відбулася також прем'єра пісні «Підкова щастя», музику до якої написав Михайло Кушнір, а слова волинянин, заслужений діяч мистецтв Віталій Іваницький, що був присутній на концерті. Ведучою дійства була друга дружина Ігоря Білозіра Ольга Гошовська, яка ділилася спогадами, а також провела благодійний аукціон для підтримки 100-ї окремої механізованої бригади. ВІА «Ватра» раніше провів концерти під керівництвом Андрія Кучерепа 14 вересня у Стрию, 28 вересня у Калуші, 30 вересня в Тернополі, 1 жовтня в Івано-Франківську. Та у Луцьку колектив виступав уже без свого керівника, бо 30 жовтня цього року Андрій Кучерепа помер після важкої хвороби. Понад 25 років музикант очолював колектив. «Завдяки його професіоналізму, відданості українській пісні та щирій любові до мистецтва “Ватра” не лише зберегла свою унікальність, а й стала символом культурної стійкості та натхнення» - йшлося у повідомленні департаменту з питань культури, національностей та релігій Львівської ОВА [50]. «Напередодні нашого концерту у Луцьку 4 листопада пригадалося, як завжди щиро і радо волиняни вітали ватрівчан. Виступи ансамблю «Ватра» були різноманітні: концерти, фестивалі, свята Дні міст та інші культурно – мистецькі заходи. Зокрема, завжди з приємністю згадую чудовий і неповторний на інші музичні форуми в Україні мегафестиваль української естрадної пісні «На Хвилях Світязя», автором проєкту цього воістину свята української пісні є

талановитий організатор з міста Луцька, заслужений діяч мистецтв України Віталій Іваницький. Саме на цьому фестивалі – усі учасники та популярні виконавці співали пісні лише українською мовою, і де у зірковому сузір'ї багатьох українських та зарубіжних артистів теж звучали пісні Ігора Білозіра і Ватрівське „Многая літа”! Запам'яталася щира гостинність нашого творчого побратима Віталія Іваницького, який завжди нам допомагав, радо зустрічав та вболівав за наші виступи на Волинській землі. Багатолітня співпраця «Ватри» з відомим режисером, завжди мала успіхи у концертній діяльності. Тож велика Вам подяка, Маестро і до скорої зустрічі з пісенним сюрпризом 4 листопада на сцені Луцького драмтеатру!» - таким повідомленням в соцмережах поділився Андрій Кучерепа, незадовго до своєї смерті [14]. Андрій Кучерепа гідно продовжував справу композитора Ігоря Білозіра [61].

Ім'я Ігоря Білозіра назавжди залишиться записаним в історії української естради. А творчість, сповнена глибокого змісту, знайде відгук ще у багатьох шанувальників. Адже пам'ять про видатного композитора означає не лише пошану його праці, але і збереження української культурної спадщини. Ігор Білозір залишив глибокий слід в історії української культури. Творчість композитора стала значним чинником для утвердження та популяризації українських пісень та рідної мови. Білозір, надихнув та надихає не одне покоління, молодих виконавців та композиторів, ставши прикладом відданості українській музиці. Пісні об'єднують людей, дарують віру в краще та посилюють любов до Батьківщини. Ігор Білозір як невід'ємна частина національної свідомості, а творчість композитора залишається джерелом натхнення, духовності та любові до рідного краю [48].

ВИСНОВКИ

Керуючись ціллю проаналізувати внесок композитора Ігоря Білозіра в українську культуру у представлений магістерській роботі дійшли до таких висновків.

Ігор Білозір – один із ключових митців українського музичного простору в другій половині ХХ століття. Проаналізувавши життєвий і творчий шлях композитора, простежили вплив Білозіра на розвиток сучасної української естради. Сформували цілісний образ музиканта у контексті української історії та ментальності.

Творча діяльність Ігоря Білозіра формувалась в період системного тиску з боку влади. Аналіз різних історичних періодів дав змогу побачити протяжність колоніального пригноблення української культури, що включало цензуру та масові репресії проти діячів мистецтва. Діяльність Ігоря Білозіра стала послідовним кроком культурного спротиву за збереження національної ідентичності, набувши суспільно-політичного значення.

У творчій діяльності Ігор Білозір свідомо обирав творити українською мовою, формуючи власний стиль, що поєднав в собі сучасні елементи естради та народний мелос. Попри політичний тиск, композитор продовжив культурну місію: залишився представником національної культурної традиції. У піснях Білозіра гармонійно поєдналися ліричність та українські інструментально-фольклорні особливості. Твори, якісні в художньому сенсі, водночас були зрозумілими широкому загалу, за рахунок простого мелодизму та щирості.

Аналіз творчості композитора Ігоря Білозіра дав змогу помітити закономірність розвитку естрадної музики в Україні у другій половині ХХ століття. Ігор сформував індивідуальний підхід до ритмічної складової пісні та її мелодики, що стало прикладом для подальших пошуків українських митців. З цього боку, творчу діяльність композитора можна розглянути як своєрідний орієнтир для музикантів, які прагнуть поєднувати автентичне із сучасним, а також зберегти духовно-національний зміст.

Важливим напрямком діяльності композитора було керівництво колективом «Ватра», що був платформою для розвитку української естрадної музики та сприяв популяризації пісенної спадщини Ігоря Білозіра. Завдяки композитору, «Ватра» об'єднала талановитих виконавців, композиторів, аранжувальників та стала місцем формування сучасної пісенної культури.

Вплив Ігоря Білозіра на сучасний культурний простір України є багатостороннім та значним. Поєднавши в собі емоційність та глибокий національний сенс, музика залишається актуальною і досі. Пісні Білозіра продовжують лунати в сучасних виконаннях та нових обробках; переосмислюються та стають частиною фестивалів, конкурсів та різноманітних музичних проєктів. Творчість композитора також важлива в контексті теперішнього відродження національного мистецтва та відмові від російського культурного впливу.

Вартий уваги і вплив Ігоря Білозіра на сучасний освітній процес. Пісні композитора використовуються у педагогічній, виконавській та науково-методичній практиці, що в свою чергу допомагає формувати національну ідентичність молодого покоління. А отже, це підтверджує, що творчий доробок композитора Білозіра переходить межі лише мистецького феномену, а являється важливим культурним ресурсом, який здатний впливати на орієнтири в суспільстві.

Провівши історико-культурний аналіз творчості Ігоря Білозіра, можна побачити митця не тільки як автора естрадних пісень, але й як сформованого громадянина, чия творчість була одним із чинників зміцнення національної свідомості та музичної ідентичності.

Ігор Білозір, беззаперечно є однією із ключових постатей розвитку української естради, а творчість композитора виходить далеко за рамки мистецького виміру. Пісня, життєва позиція та культурна місія Ігоря Білозіра продовжують впливати на український культурний простір, сприяючи формуванню нового покоління музикантів, що мають на меті розбудову

української культури на основі національних традицій, рідної мови та ментальності.

Проведене дослідження дало змогу оцінити значення Ігоря Білозіра, що виходить за межі творчої діяльності лише як композитора. Ігор Білозір став справжнім символом відродження української національної традиції в період культурних обмежень та політичних утисків. Проаналізувавши різні аспекти творчості та життя композитора, можемо ствердити, що Білозір не тільки створив індивідуальний музичний стиль, а й став носієм національної ідеї в одному із складних періодів української історії. Завдяки діяльності композитора і його колег поступово формувалось нове культурне мислення, сенсом якого була гідність, повага до традицій та рідної культури.

Композитор залишив після себе не просто пісні, а справжню художню традицію, яка стала за основу для подальшого розвитку української естрадної пісні. Творчий шлях композитора чітко демонструє важливість ролі діячів в культуротворчих процесах та підкреслює цінність мистецтва як інструменту спротиву та збереження власної ідентичності. Діяльність Ігоря Білозіра показала, як талант однієї особи може впливати на розвиток наступного покоління та бути частиною колективної культурної пам'яті.

Сьогодні, в умовах суспільно-політичних викликів, творча спадщина Ігоря Білозіра набуває нового змісту. Актуальність дослідження творчості композитора підсилюють повернення інтересу до автентичної культури та популяризація місцевої музичної спадщини. Пісні Ігоря Білозіра стали джерелом культурної пам'яті та слугують прикладом стійкості в відстоюванні українських цінностей. Тому зараз дослідження діяльності композитора Ігоря Білозіра є важливим для розуміння історичного шляху української музики та потрібним для підтримки національного культурного суверенітету.

Після проведеного дослідження, також варто вказати, що діяльність і шлях композитора відкриває значні перспективи у подальшому дослідженні життєвого шляху Білозіра. Творчість Ігоря може бути досліджена у контексті культурології та мистецької педагогіки. Важливим напрямом також є

дослідження впливу композитора на сучасні тенденції розвитку української естрадної та популярної музики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 14. Українська культура доби незалежності, Ярослава Стріха by УКультура. *Spotify for Creators*. URL : <https://creators.spotify.com/pod/profile/-95528/episodes/14-e2ajh0f> (12.10.2025).
2. 25 років без Ігоря Білозіра: трагедія у Львові, що пробудила націю. Король Данило. URL : https://www.koroldanylo.com.ua/news/25_rokiv_bez_igoria_bilozira_tragediia_u_lvovi_shho_probudila_naciiu_18931 (17.10.2025).
3. 45 років безперервної творчості: ансамбль «Ватра» встановив рекорд на концерті Білозіра. *Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН*. URL : <https://www.unian.ua/lite/stars/igor-bilozir-via-vatra-pobili-rekord-ukrajini-na-prisvyachenomu-kompozitoru-koncerti-12957426.html> (30.11.2025).
4. 45. Українська культура другої половини XX століття. *StudFiles*. URL : <https://studfile.net/preview/9971796/page:4/> (02.10.2025).
5. 1955 – народився Ігор Білозір, композитор. *Український інститут національної пам'яті – офіційний веб-сайт*. URL : https://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/24/1955-narodyvsya-igor-bilozir-kompozytor?utm_ (09.09.2025).
6. «Ковпак» від КДБ і «вплив» Петра Щура: цікаві факти про легендарний ВІА «Ватра». *24 Канал*. URL : https://24tv.ua/trends24/via-vatra-igor-bilozir-tsikavi-fakti-pro-ansambl_n2783321 (05.09.2025).
7. «Він був великим життєлюбом». *ZAXID.NET*. URL : https://zaxid.net/vin_buv_velikim_zhittyelyubom_n1345021 (16.10.2025).

8. Білозір, Ігор Йосипович. *BVE*. URL : <https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D1%96%D1%80,%D0%86%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%99%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87> (05.10.2025).
9. Буяшенко В. Національна самосвідомість українців: проблема самоідентифікації. Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. Київ, 2005. С. 144–151.
10. В Україні оцифрували записи ВІА «Ватра» за художнього керівництва Ігоря Білозіра. *Район Культура – Новини Культури*. URL : <https://kultura.rayon.in.ua/news/719138-v-ukraini-otsifruvali-zapisi-via-vatra-za-khudozhnogo-kerivnitstva-igora-bilozira> (05.10.2025).
11. Василюк А. «Ватра» – вокально-інструментальний ансамбль. *Новини України : міжнародний журнал*. 2019. 7 січня. URL : <https://www.muz-ua.info/?p=177> (23.11.2025).
12. Видатний український поет--пісняр Богдан Стельмах святкує сьогодні 77-річчя. *West News*. 2020. 2 жовтня. URL : <https://westnews.info/> (17.11.2025).
13. Виставка. Ігор Білозір: Мистецьке коло – Львівська національна філармонія. *Львівська національна філармонія*. URL : <https://philharmonia.lviv.ua/event/vystavka-igor-bilozir-mystetske-kolo/> (01.12.2025).
14. Вокально Інструментальний Ансамбль «Ватра». Напередодні нашого концерту у Луцьку 4 листопада пригадалося, як завжди щиро і радо волиняни вітали ватрівчан. URL : <https://www.facebook.com/share/17jKiWpKni/> (19.11.2025).
15. Галущенко К. Ігор Білозір відійшов у вічність 25 років тому: хто став спадкоємцем творчої спадщини цього легендарного композитора і які таємничі обставини оточують місце його останнього спочинку?. *Artmisto*. URL : <https://artmisto.net/content/igor-bilozir->

[pomer-25-rokiv-tomu-komu-distalasya-spadschina-legendarnogo-kompozitora-ta-yakoyu-mistikoyu-opovite-misce-yogo-pohovannya/?utm](#) (09.10.2025).

16. До 20-річчя загибелі безкомпромісного оборонця рідної мови – Ігора Білозіра. *Український погляд*. URL : [https://ukrpohliad.org/blogs/do-20-richchya-zagybeli-bezkompromisnogo-oborntsya-ridnoyi-movy-igora-bilozra.html](#) (13.10.2025).
17. До 70-річчя Ігоря Білозіра “Піккардійська Терція” записала його “Батьківське жито”. Ратуша. URL : [https://ratusha.lviv.ua/do-70-richchya-igorya-bilozira-pikkardijska-terczya-zapysala-jogo-batkivske-zhyto/](#) (25.10.2025).
18. Драганчук В. Національний Его-концепт у музичному дискурсі: теоретичні засади і приклад втілення (за філософією Г. Сковороди). Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка. Львів, 2017. Вип. 41 : Музикознавчий універсум. С. 6–18.
19. ІГОР БІЛОЗІР – 70. РУШИМО!. Kontramarka.ua. URL : [https://kontramarka.ua/igor-bilozir-70-rusimo-108956.html](#) (17.11.2025).
20. Ігор Білозір – пісні, біографія – Українські пісні. Тексти та акорди пісень. *Українські пісні*. URL : [https://www.pisni.org.ua/persons/11.html?utm](#) (14.10.2025).
21. Ігор Білозір – фатальна історія недоспіваної пісні. *Ukrainian people*. URL : [https://ukrainianpeople.us/igor-білозір-фатальна-історія-недос/](#) (15.09.2025).
22. Ігор Білозір помер 25 років тому: кому дісталася спадщина легендарного композитора та якою містикою оповите місце його поховання. *OBOZREVATEL*. URL : [https://www.obozrevatel.com/ukr/shou-oboz/igor-bilozir-pomer-25-rokiv-tomu-komu-distalasya-spadschina-legendarnogo-kompozitora-ta-yakoyu-mistikoyu-opovite-mistse-jogo-pohovannya.htm](#) (17.10.2025).

23. Ігор Білозір: «Він був і залишиться людиною-святим!». *Порадниця*. URL : <https://poradnica.com.ua/igor-bilozir-vin-buv-i-zalyshytsya-lyudynoyu-svyatom/> (09.09.2025).
24. Ігор Білозір: останній романтик української естради. *МУЗИКА*. URL : <https://mus.art.co.ua/ihor-bilozir-ostanniy-romantyk-ukrains-koi-estrady/> (08.11.2025).
25. Ігорю Білозіру – 70: співак, який зробив українську естраду трендом. *Zahid.espreso.tv*. URL : <https://zahid.espreso.tv/kultura-igor-bilozir-70-rokiv-vid-dnya-narodzhennya-lvivskogo-kompozitora-yakiy-zrobiv-ukrainsku-muziku-trendom> (08.10.2025).
26. Київ Р. Т. 25 років тому не стало композитора Ігоря Білозіра. “Піккардійська Терція” презентує свою версію пісні “Квіти у росі”. *КІЇВ24*. URL : <https://kyiv24.news/news/25-rokiv-tomu-ne-stalo-kompozytora-igorya-bilozira-pikkardijska-terczyia-prezentuye-svoyu-versiyu-pisni-kvity-u-rosi> (05.09.2025).
27. Кияновська Л. Галицька музична культура XIX–XX століття : навч. Посіб. Для вищ. Навч. Закл. Чернівці : Книги–XXI, 2007. 424 с.
28. Кияновська Л. Українська музична культура : навч. Посібн. Львів : Тріада плюс, 2009. 355 с.
29. Колубаєв О. Засади формування української естрадно-пісенної традиції в Галичині. Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М.В. Лисенка. Серія : Виконавське мистецтво. Львів, 2013. Вип. 27: Камерно-вокальна творчість в історичній ретроспективі. С. 208–218.
30. Конвалюк У. Персонологічний дискурс вокального мистецтва української естради 70-х років XX – початку XXI століть : дис. Канд. Мистецтвознав. : 26.00.01. Івано-Франківськ, 2020. 320 с.
31. Кузик В. Естрадна музика. Українська музична енциклопедія. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2008. Т. 2.

32. Кулик В. Любов Кияновська про музикознавство сучасне і майбутнє [розмову вела Любов Назар]. *Музика : український інтернет-журнал*. 16 червня 2019 року. URL : <http://mus.art.co.ua/liubov-kyianovs-ka-promuzykoznavstvo-suchasne-i-maybutnie/> (25.10.2025).
33. Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування: монографія / Гриценко Олександр - Київ: Інститут культурології НАМ України, 2019. - 256 с.
34. Купльовська Х. У Львові дивитися і слухали архівні записи Суспільного про Ігоря Білозіра. Суспільне мовлення. URL : <https://suspilne.media/mediacenter/983489-u-lvovi-divitisa-i-sluhali-arhivni-zapisi-suspilnogo-pro-igora-bilozira/> (14.10.2025).
35. Львівська оборада. Пам'ять композитора Ігоря Білозіра вшанували на Личаківському цвинтарі у Львові. URL : <https://www.facebook.com/share/1Bg9J9uoLV/> (15.11.2025).
36. Мазепа Л. Сторінки музичного минулого Львова. З неопублікованого. Львів : Сполом, 2001. 280 с.
37. Міжнародний конкурс сучасної української пісні імені Ігоря Білозіра відбувся на Стрийщині. Стрийська районна державна адміністрація. URL : <https://stryi-rda.gov.ua/index.php/novyny/holovni/1308-i-mizhnarodnyi-konkurs-suchasnoi-ukrainskoi-pisni-imeni-ihoria-bilozira-vidbuvsia-na-stryishchyni> (13.10.2025).
38. Мозговий М. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні. : Рукопис. Київ, 2007.
39. Муха А. Композитори України та української діаспори : довідник. Київ : Музична Україна, 2004. 352 с.
40. На Львівщині помер багаторічний лідер ВІА “Ватра” Андрій Кучерепа. *LVIV.MEDIA*. URL : <https://lviv.media/amp/lvivshchyna/103335-na-lvivshini-pomer-bagatorichnij-lider-via-vatra-andrij-kucherepa/> (30.11.2025).

41. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Київ : Бланк-Прес, 2002.
42. Нариси української популярної культури / за ред. О. Гриценка. Київ : УЦКД, Інст. Культурної політики, 1998. 760 с.
43. Николенко О. Ігор Білозір. Святий вогонь української пісні, який згас 20 років тому. *Суспільне. Культура*. 2000. 28 травня. URL : <https://suspilne.media/culture/36848-igor-bilozir-svatij-vogon-ukrainsko-i-pisni-akij-zgas-20-rokiv-tomu/> (15.11.2025)
44. Особливості музично-культурного процесу в Україні в другій половині XX століття. *SumDU Repository :: Home*. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/99680> (05.12.2025).
45. Особливості розвитку української культури в другій половині двадцятого століття. *Освіта. UA*. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11371/> (01.12.2025).
46. Охітва Х. М. Українська естрадна пісня Галичини 1930–1980--х років як засіб творення національної ідентичності : дис. ... д-ра ф-фії ... 025 Музичне мистецтво. Київ, 2024. 237 с.
47. Охітва Х. Українська естрадна пісня у музикознавчих дослідженнях: наукова панорама. *Українська культура: минула, сучасне, шляхи розвитку : науковий збірник. Напрям : Мистецтвознавство. Вип. 34*. Рівне, 2020. С. 221–226. DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v34i34>
48. Пам'ять Ігоря Білозіра: Вшанування видатного українця. *Правдоруб*. URL : <https://pravdorub.live/пам'яті-ігоря-білозіра/> (03.09.2025).
49. Пісні Ігоря Білозіра – це вираз українського національного характеру. *Жовква он-лайн – актуальні новини | Актуальні новини Жовківщини – газета Відродження*. URL : <https://vzhovkvi.com/kultura/pesni-igorya-bilozira-eto-vyrazhenie-ukrainskogo-n.html> (02.12.2025).
50. Помер багаторічний керівник «Ватри» Андрій Кучерепа. *Львівський портал* | *Новини Львова*. URL

: <https://portal.lviv.ua/news/2025/10/30/pomer-bahatorichnyj-kerivnyk-vatry-andrij-kucherepa> (30.11.2025).

51. Прохорова Л. Українська естрадна вокальна школа : навч. Посіб. Вінниця : Нова книга, 2006. 384 с.
52. Реферат на тему «Розвиток української культури в другій половині ХХ ст.». *Бібліотека української літератури УкрЛіб*. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/referats/printit.php?tid=12470> (05.11.2025).
53. Рудницька А. Біла зірка України. Невигадані історії з життя Оксани Білозір. Київ : Самміт-Книга, 2012. 192 с.
54. Самая Т. В. Вокальне мистецтво естради України: монографія. Київ: Четверта хвиля, 2019. 152 с.
55. Семінарське заняття 9. *StudFiles*. URL : <https://studfile.net/preview/8847280/page:8/> (05.10.2025).
56. Сокирчук Н. Ігор Білозір – 70. Історія легендарного музиканта, якого запрошували до Голівуду і вбили посеред Львова. *ГЛАВКОМ*. URL : <https://glavcom.ua/longreads/igor-bilozir-70-istorija-lehendi-jaku-zaproshuvali-do-holivudu-1050947.html> (07.10.2025).
57. Солодовник В. Естрада. Нариси української популярної культури / за ред. О. Гриценка. Київ : УЦКД, Інст. Культурної політики, 1998. С. 139–160. Стельмах Б. Світлиця пісень і спогадів : [про Ігоря Білозіра]. Львів : Сполом, 2001. 192 с.
58. Сьогодні 24 роки зі смерті Ігоря Білозіра. Факти про композитора. *Твоє місто*. URL : https://tvoemisto.tv/news/sogodni_24_roky_zi_smerti_igorya_bilozira_fakty_pro_kompozytora_164627.html?utm_ (25.09.2025).
59. Топ пісень Ігоря Білозіра, які варто передати нащадкам. *ЛюксФМ*. URL : https://lux.fm/top-pisen-igorya-bilozira-yaki-varto-peredati-nashchadkam_n176657 (05.11.2025).
60. Труш І. Життя і творчість Ігоря Білозіра показують через призму фотографій (фото, відео). *032.ua – Сайт міста Львова*. URL

: <https://www.032.ua/news/366100/zitta-i-tvorcist-igora-bilozira-pokazuut-cerez-prizmu-fotografij-foto-video> (18.09.2025).

61. У Львові помер багаторічний керівник гурту. *НТА*. URL : https://www.nta.ua/u_lvovi_pomer_bagatoricnii_kerivnik_gurtu_vatra_77688 (30.11.2025).
62. Українська культура другої половини XX століття. *StudFiles*. URL : <https://studfile.net/preview/9012314/page:7/> (27.10.2025).
63. Українська культура другої половини XX ст. *Pidru4niki*. URL : https://pidru4niki.com/13780115/istoriya/ukrayinska_kultura_drugoyi_p_olovini (06.10.2025).
64. Українська культура часів незалежності. *Pidru4niki*. URL : https://pidru4niki.com/1256060757044/kulturologiya/ukrayinska_kultura_chasiv_nezalezhnosti (04.11.2025).
65. Українське мистецтво кінця XX – початку XXI ст. *Pidru4niki*. URL : https://pidru4niki.com/1256060757045/kulturologiya/ukrayinske_mistetstvo_kintsya_pochatku_xxi (15.11.2025).
66. Феномен життя і таємниці смерті Ігоря Білозіра. *Артефакт. | Культура. Історія. Креатив.* URL : <https://artefact.org.ua/muzika/fenomen-zhyttya-i-tayemnyczya-smerti-igorya-bilozira.html> (15.11.2025).
67. Худицький В. Фатальна пісня Ігоря Білозіра. *Дзеркало тижня | Mirror Weekly*. URL : <https://zn.ua/ukr/ART/fatalna-pisnya-igorya-bilozira-.html> (07.09.2025).
68. Цікаві факти з біографії Ігоря Білозіра. *Сайт для допитливих*. URL : <https://wcdt.com.ua/czikavi-fakty-z-biografiyi-igorya-bilozira/> (10.11.2025).
69. Швед М. Ігор Білозір: останній романтик української естради. *Музика : український інтернет-журнал*. 2012. № 5. С. 4–7. URL : <https://mus.art.co.ua/ihor-bilozir-ostanniy-romantyk-ukrains-koi-estrady/> (15.10.2025).

70. Як Росія знищувала українських музикантів. *ZAXID.NET*. URL : https://zaxid.net/yak_rosiya_znishhuvala_ukrayinskih_muzikantiv_n1538893 (15.11.2025).
71. Maximum.fm. До дня народження Ігоря Білозора: найкращі пісні у виконанні автора – *Радіо Максимум*. URL : https://maximum.fm/do-dnya-narodzhennya-igorya-bilozora-najkrashchi-pisni-u-vikonanni-avtora_n218326 (05.10.2025).
72. VIA Vatra: artistic director Igor Bilozir. *Suspilne Mediateka*. URL : https://mediateka.suspilne.media/en/media/3042?utm_ (09.10.2025).
73. VIA Vatra: Igor Bilozir. *Suspilne Mediateka*. URL : https://mediateka.suspilne.media/en/media/3649?utm_ (18.09.2025).